Digitized by Google

THE
UNIVERSITY
OF CHICAGO
LIBRARY

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Mirko V. Breyer

Digitized by Google

NEŠTO GRADJE

STAROJ HRVATSKOJ

KNJIŽEVNO-KULTURNOJ POVJESTI.

SAKUPIO I IZDAO

MIRKO BREYER, KRIŽEVČANIN.

(Pretiskano iz „Vienca“, „Prosvjete“ i „Obzora“, te novim podatcima i prilozima dopunjeno.)

KRIŽEVAC
TISKOM G. NEUBERGA
1898.

Digitized by Google

PG 1603
.B82

IZDANO U 100 PRIMJERAKA.

NIJE NA PRODAJI.

Digitized by Google

MILOM I DOBROM SVOM OCU

MARKU BREYER'U,

RAVNATELJU DIONIČKE ŠTEDIONE KRIŽEVAČKE, POSJEDNIKU ZLATNOG KRSTA ZA ZASLUGE S KRUNOM, PREDSTOJNIKU IZRAELITIČKE BOGOŠTOVNE OBĆINE, MNOGOGODIŠNJEM GRADSKOM ZASTUPNIKU I BIVŠEM PODNAČELNIKU KRIŽEVAČKOM.

PRIGODOM ŠESTDESETGODIŠNJICE NJEGOVE,

HARNO POSVEĆUJE

PISAC.

Digitized by Google

Digitized by Google

Predragi oče!

Sitne priloge starijoj hrvatskoj književno-kulturnoj povjesti, što sam od nekoliko godina amo, objelodanio u časopisima, izdajem evo sakupljene, te novim podatcima i prilozima dopunjene, prigodom radostnog spomendana šestdesetgodišnjice Tvoje.

Nadam se, da će čedne ove radnje, napisane živim zanimanjem za narodnu prošlost, ponajviše na temelju riedkih književnih spomenika, što sam sabrao tečajem mnogih godina u dragocjenu sbirku, pružati po gdjekoji valjani podatak, književnim radnicima našim, i da tako uloženi trud jamačno neće bez koristi ostati

Neka i ovo izdanje bude izrazom iskrene i tople ljubavi moje, prama ovoj lijepoj i dičnoj hrvatskoj zemlji, koja je od preko jednog stoljeća milom domovinom porodici našoj, a Tebi predragi oče znak nepokolebive sinovske ljubavi i harnosti.

Križevac, u ožujku 1898.

Mirko Breyer.

Digitized by Google

Digitized by Google

O Dobriši Dobriću, Dubrovčaninu.

Oko sredine XV. vijeka, upravo negdje u isto doba, kada je neumrli Guttenberg iznenadio svijet obretom knjigotiskarstva gibivim slovima, rodio se u Dubrovniku Dobriša Dobrić, koji se je kasnije pod latinskim imenom **Boninus de Boninis** proslavio u Italiji i u Franceskoj kao vrstan tiskar, knjižar i nakladnik.

Ime se Dobrić već rano spominje u Dubrovniku, (Vidi: „Monumenta Ragusina“ jugosl. akademije), nu nije nam poznato, kojoj je grani pripadao naš Dobriša. Tu bi mogla putokazom biti bilješka Cervina, (u Kukuljevićevu „Slovniku umjetnika“). da je Dobriša bio starinom od plemena Nalješkovića. Tamo nalazimo takodjer napomenutu neku opasku Ignjata Gjorgjića, koju je Gjorgjić prepisao u općinskoj pisarni dubrovačkoj, da je naime dubrovačko vijeće god. 1493. pronašlo, da Dobrić nije pripadao plemićkoj porodici istoga imena („Boninus Dobrich, overo B. de. Boninis, prova si non essere stato della famiglia nobile, Ex Diversis Cancelariae Ragusanae d. 1493.“)

U mladim je godinama ostavio Dobrić domovinu, da u Mlecima nauči „božanstvenu umjetnost knjigotiskarstva“, o kojoj se je bio glas rasprostranio svijetom, naviještajući posvuda zoru novih i boljih dana. Počevši od

Digitized by Google

godine 1469., kada je Ivan iz Speiera (Johannes de Spira) uveo knjigotiskarstvo u Mlecima, stadoše se sa svih strana Evrope kupiti marljivi pregaoci na tom polju, tako da tečajem XV. vijeka brojimo preko 200 dosele poznatih mletačkih tiskara, od kojih njekoji dodjoše do svjetskoga glasa, podignuvši knjigotiskarstvo do visokoga stepena savršenosti.

Iz hrvatskih krajeva nalazimo već vrlo rano medju ovima Andriju Paltašića iz Kotora, koji je od god. 1476. do 1492. radio. U isto nam se doba javlja i Dobriša Dobrić, koji zajedno sa Paltašićem god. 1478. izdaje na svijet djela Laktancijeva. To je jedini mletački tiskotvor Dobrićev, jer izdanje od god. 1484., kako ga Kukuljević spominje, nosi u istinu samo ime Paltašićevo. Tečajem XV. vijeka bijahu još tiskarima u Mlecima: Juraj Dalmatin (1482–83.) i Bartol de Pelusio (Pelušić?) iz Kopra u Istri (1498.).

Nije poznato, zašto je Dobrić već oko god. 1480. ostavio Mletke, nu možda ne ćemo pogriješiti, ako uzmemo, da ga je na to valjda sklonila velika utakmica medju ti karima, koja se je već u ono vrijeme počela razvijati i koja bijaše kasnije dotle doprla, da se (primjerice) knjigotiskar Pincio u svojoj jednoj molbi na mletačko vijeće god. 1512. ovako izrazuje: „la perfida et rabiosa concorrentia, la quale regna et destruze questa calamitosa arte".[1]

Godine 1481. nalazimo Dobrića u Veroni, gdje kao prvi svoj tiskotvor izdaje na svijet dne 17. veljače djelo: *„Aleksander de Villa Dei, Grammatica metrice scripta"*,

[1] **Fulin R.** Documenti per serv. alla storia della tipogr. veneziana. Venezia 1882. na str. 95—96.

Digitized by Google

a osim toga još daljnih pet izdanja (za svojega boravka do god. 1483.)[1] On je bio od svih tadanjih veroneskih tiskara najznamenitiji, nu slabe prilike, u kojima se je tada taj grad nalazio, onemogućiše znatniji rad i Dobrić se doskora preseli u Brešu (Brescia), gdje je doista i našao bolje tlo za izvršivanje svojega zvanja.

Novija su iztraživanja oborila vijesti, koje su u raznim bibliografičkim djelima zabilježene, ali nisu utvrdjene, da se je Dobrić već godine 1480. u Breši nalazio i tada djelo: „Solinus de mirabilibus mundi" na svijet izdao i da je radio istodobno u Veroni i Breši. Ovo ističem ovdje točnosti radi, te tomu dodajem, da se početak Dobrićeva boravka u Breši ima staviti u god. 1483.

U staroslavnoj Breši, gdje je tiskarstvo uvedeno god. 1473. od Tome Ferranda, bijaše duševni život za dolaska Dobrićeva uslijed ratnih nezgoda malaksao i nauke bijahu posve zanemarene. Dolazak Dobrićev, veli Luigi Lechi,[2] označuje ne samo konac nesretnih dana, nego i oživljenje nauka. Naš Dobrić ovo krasno priznanje i zaslužuje. Devet je godina radio on neumorno u Breši. To sjajno potvrdjuje niz od 30 dosele poznatih njegovih ondje tiskanih izdanja, medju kojima se nalaze mnoga glasovita staroklasička djela.

Dobrić je prvi u Breši uljepšavao svoje tiskotvore umjetnički izradjenim drvorezima, koje je medju ostalim rabio kod čuvenog i dragocjenog izdanja Dantove Božanstvene komedije od god. 1487. i kod Ezopovih basana (iste godine). Isto je tako rabio prvi u Breši grčka slova

[1] **Giuliari Carlo.** Della tipografia veronese. Verona 1871. na str. 24—26.

[2] Della tipografia bresciana nel secolo XV. Brescia 1874. na str. 19, i daije

Digitized by Google

u djelima Makrobija Aurelija Teodosija (1483.). Osim jednoga jedinoga djela, koje je tiskao zajedno sa tiskarom Miniatom Delsera iz Fiorence, sva druga nose samo njegovo ime. Potpisivao se najviše „Boninus de Boninis de Ragusia", a tek kasnije pridodao je i oznaku „dalmata" i „dalmatinus".

Slova je imao obla i gotička, oba u raznim vrstima. Njegovi tiskotvori bijahu uzorni u svakom pogledu. Dne 11. ožujka 1491. natiskao je kao posljednje svoje brešansko izdanje „Angeli de Ubaldis, Repetitio", i tada ostavio onaj grad, koji mu je u kulturnoj svojoj povjesti sačuvao do današnjega dana časnu uspomenu.

Iza odlaska iz Breše, čini se, da je krenuo još g. 1491, u Lion, kako to bilježi Pericaud,[1] te da je u onom znamenitom i vanredno bogatom franceskom gradu, gdje bijahu knjigotiskarstvo i knjižarski promet već u silnom razvitku, našao široko polje za svoj rad.

Ali tiskarski rad Dobrićev kano da se je svršio odlaskom iz Breše i on se unaprijed daje na posao knjižarski i nakladnički. Zamašni ovaj preokret u životu našega Dubrovčanina potvrdjuje nam slijedeća bilješka pisca Rondota u svojoj „Histoire de l' imprimerie", ispisana iz lionskog arkiva: „Bonin de Bouxiis (Boninis), libraire et marchant, demourant en rue Marchiere, pour ses meubles et pratique LX. livres tournois (1493.)", kao i istraživanja lyonskoga bibliografa Baudriera,[2] koji je našao u lionskom gradskom arkivu, u knjizi pristojba pod god 1503,, dvije bilješke, što se odnose na knjižarski posao Dobrićev („Bonier de Bonyns, le libraire, taxè . . ."). To nam

[1] Bibliographie lyonnaise du XV-e siècle. Lyon 1852.

[2] Bibliographie lyonnaise du XVI-e siécle. Dobrotom pisca iz IV. sveska, kojeg još nije na svijet izdao.

Digitized by Google

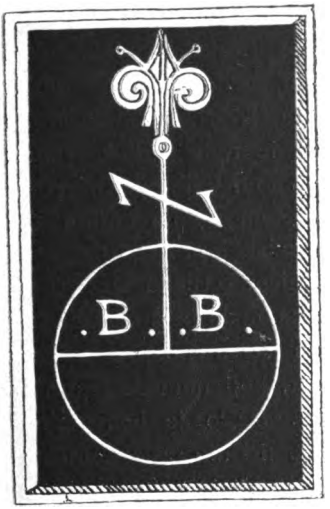

Tiskarski znak Dobriše Dobrića.

Digitized by Google

potvrdjuju i vlastite Dobrićeve riječi u posveti, koju niže spominjem, i činjenica, što se iza god. 1491. već ne potpisuje kao tiskar na svojim izdanjima.

Napustivši poslije četrnaestgodišnjega lijepim uspjesima okrunjenoga rada svoju tiskaru, kojom je jamačno stekao znatan imetak, Dobrić, nadaren osobitim umnim sposobnostima (Aimé Vingtrinier[1] naziva ga „un véritable talent") posvećuje se novomu svojemu zanimanju, te i tuj nalazi priznanja i pohvala u velikoj mjeri.

U kulturno-književnoj povjesti one dobe imade dosta primjera, da su se tiskari bavili i srodnim knjižarskim poslovima. Tomu je trebalo tada vanredne okretnosti i radinosti, te se po tom s punim pravom smatraju knjižari u XV. i XVI. vijeku, uz knjigotiskare, pravim pobornicima za napredak i prosvjetu.

O ovom zadnjem odsjeku Dobrićeva radinoga života bijaše dosele veoma malo poznato. Za to ja držim sretnim slučajem što sam se u potonje vrijeme namjerio na književni spomenik, koji donekle ispunjava ovu prazninu.

Godine 1494. izašlo je bez svake daljne naznake, gdje i kod koga je tiskano, astronomičko djelo: „*G. E. de Wissekerk. Liber desideratus super celestium motuum indagatione sine calculo.*" U toj malenoj vanredno rijetkoj knjižici, koje se primjerak nalazi u mletačkoj knjižnici sv. Marka, a prijepis u mene, imade posveta izdavatelja Dobriše Dobrića, upravljena biskupu trebinjskomu Juri Krušiću (Luccari piše „Cruscich"). Posveta glasi ovako: „*Rever. in Christo patri ac Domino meo observandis-simo D. Georgio de Cruce Trebenensi Mercanensique Episcopo, Boninus Ragusaeus salutem*".

[1] Histoire de l'imprimerie à Lyon. Lyon 1894. na str. 138—139.

Digitized by Google

Izdavač se poziva u posveti na svoj mnogogodišnji i opće korisni rad kao knjigotiskar, te ističe, da je odavna žudio odužiti se na dostojan način svojemu dobročinitelju i plemenitomu zemljaku biskupu Krušiću. Dok je trgovao knjigama u Lionu u Franceskoj („Quum itaque nuper in Gallia atque Lugduni essem: quo non mediocrem librorum laboriosus negociator advesceram"), dospio mu je u ruke rukopis gore spomenutog djela. Dobriću se učini ovo djelo vrlo vrijednom književnom radnjom, punom učenosti, zato ga izdaje i posvećuje njemu, biskupu, kao čovjeku velikoga znanja, koji je jednako upućen u znanosti bogoslovne, kao što i u matematiku, a napose u astronomiju.

Književni ovaj spomenik pruža nam dokaz, da je Dobrić bio u svezi sa rodnim gradom svojim, a napose da je i uživao naklonost biskupa Krušića. Krušić je (po Appendiniu[1]) upravljao svojom biskupijom od god. 1492. do 1513.; bio je jedan od najučenijih muževa one dobe, ljubimac kralja Matije Korvina i član odlične dubrovačke porodice, koja je sada već izumrla.

Godine 1499. (a ne 1489. kako naši pisci krivo zabilježiše) izdao je Dobrić na svijet o svojem trošku prekrasnu molitvenu knjigu: „*Officium beate Marie virginis ad usum Romane ecclesie. Impressum Lugduni expensis Bonini de Boninis, Dalmatici, Anno Domini 1499., die XX. martij.*" Dne 26. kolovoza 1501. godine izadje isti molitvenik u novom izdanju s istim natpisom. Od jednoga i drugoga izdanja ima narodna knjižnica pariska na kvijeru tiskan primjerak.[2]

[1] Notizie istorico-critiche. Ragusa 1802. II. na str. 328.

[2] Invent. aiphab. des livres impr. sur vélin de la Bibliot. Nationale. Paris 1877.

Digitized by Google

Još je poznato ovo Dobrićevo izdanje: *„Missale ad. usum Cabilonensis diocesis. Editum Lugduni. Boninus de Boninis de Ragusia, natione Dalmata 17. dicembris 1500.*

To je sve, što dosele znademo o životu i radu zaslužnoga ovoga našega zemljaka. Pridodat ću samo još to, da mu je neko vrijeme pomoćnikom bio Bartol Trott, koji je kasnije na glas izašao kao veoma spretan patvoritelj čuvenih aldinskih književnih izdanja. Ali bez dalnjih dokaza ne mogu se složiti sa Vingtrinierom, koji iz toga izvodi, da se je valjda i Dobrić bavio ovim vrstima radnja.

Neki pisci zapadoše u pogrješku. Učiniše naime našega Dobrića istovjetnim sa Benoitom Boninom, tiskarom lyonskim, koji je radio od god. 1520. pa po prilici do sredine XVI. vijeka, nu ovaj potonji (kako Baudrier naročito ističe) druga je osoba. Dobriši se Dobriću gubi svaki trag god. 1508., kada je valjda i umro. Nije isključena mogućnost, da je Benoit Bonin bio njegov sin, što ipak dosele nije ničim dokazano.

Iz ovih podataka, kojima se znatno dopunjuju i ispravljaju vijesti, što su kod nas priopćene o Dobriši Dobriću, proizlazi, koliko imademo razloga žaliti, što Dobrić nije posvetio svoje sile vlastitoj domovini, gdje je mogao toliko dobra i korisna uraditi

Ne mogu zgodnije zaključiti ove crtice, nego s riječima Ivana Kukuljevića: „Da je slučajno (Dobrić) utemeljio u Dubrovniku tiskaru, procvala bi bila stostručnom silom književnost dubrovačka, i mi ne bi sada tužili za mnogim izgubljenim blagom dubrovačkih umova“.

Vienac, 1897.

Digitized by Google

Popis tiskotvora Dobriše Dobrića.

U Mlecima (1478].

1. Lucii Coelii Firmiani Lactantii opera. Venetiis per Andr. de Paltascichis, Catharensem et Boninum de Boninis socii. 1478, 12 Mart., na čitavom listu.

U Veroni (1481—1483).

2. Alexander de Villa Dei, Grammatica metrice scripta. — Veronae per Boninum de Boniniis de Ragusia. An. sal. nostrae M.CCCC.LXXXI. die XVIII februarii. 4 na.

3. Blondi Flavii Forliviensis. Roma instaurata et de gestis Venetorum. — Impressum Veronae per Boninum de Boniniis de Ragusia anno salutis M.CCCC·LXXXI. in vigilia sancti Thomae Apostoli., na čitavom listu.

4. Blondi Flavii. Italia illustrata quatuordecim regionibus. — Impr. in incl. civitate Veronae. Millesimo quadringentesimo octuagesimo secundo. (1482.) Die septimo Februarii. Na čit. listu. Na koncu:

Hieronimus Broianicus Veronensis.
Itala quantum debet Saturnia turba latenti.
Iliadae tantum martia turba suo,
Ille suae dederat Magnae primordia genti.
Indidit ille tuo nomina clara solo.
Scriptori Blondo debent ambae, atque prementi
Ragusii genito, terse Bonine tibi.

Digitized by Google

5. Valturius Robertus de re militari Libri XII. — Veronae impressum per Boninum de Boninis de Ragusa, a. d. M.CCCC.LXXXIII., XIII Febr. Na čit. listu. Sa 96 drvoreza. (Na koncu:)

> Quisquis funesto validas sub Marte cohortes
> Et sequitur missas per freta salsa vates,
> Ille Raguseum tollat super astra Boninum.
> I genioque viri praemia digna ferat,
> Impressit quoniam, quonam modo bella gerantur,
> Machina vel quatiat moenia quaeque solo.

6. Opera De Facti E Precepti Militari Dilo.... Roberto Valturio Ariminese.... Traducta in Vulgar (da Paolo Ramusio). Impressa cum industria di bonin di boninis da Ragusi in la magnifica cita di Verona a correndo l' anno del mille e quattro cento LXXXIII. adi XVII de Februario. Na čit. listu, oblim slovima, sa drvorezima.
7. Dati Augustini, Elegantiolae latini sermonis. Veronae. An. Dni M.CCCC LXXXIII. Quarto Calendas Sextiles. 4 na. (Bez naznake tiskara, nu po bilježci Giuliaria Dobrićev tiskotvor).

U Breši (1483—1491).

8. Macrobii Aurelii Teodosii viri consularis et illustris in somnium Scipionis expositionis quam elegantissime etc. — Macrobii Aurelii Teodosii viri consularis et illustris saturnaliorum libri impressi Brixiae per Boninum de Boninis de Ragusia, M.CCCC.LXXXIII, die XVI junii. Na čit. listu, oblim slovima.
9. M. T. Varronis de lingua latina, libri III. — Impressum Brixiae per Boninum de Boninis de Ragusia et Miniatum Delsera florentinum sccios anno Cristi

Digitized by Google

M.CCCC.LXXXIII, die XVI junii. Na čit. listu, oblim slovima.

10. Pompeius Festus de verborum significatione. — Impressum Brixiae per Boninum de Boninis de Ragusia anno Domini M.CCCC.LXXXIII, XVIII die mensis Junii. Na čit. listu. oblim slovima.

11. P. Virgilii Maronis opera. — P. Virgilii Maronis vatis eminentissimi volumina haec una cum Servii Honorati grammatici commentariis ac ejusdem poetae vita Brixiae impressa sunt per Boninum de Boninis de Ragusia, oct. die VII, M.CCCC.LXXXIV. Na čit. listu.

12. Auli Gellii noctium atticarum commentarii. — Impressum Brixiae per Bon. de Boninis de Ragusia anno Domini M.CCCC.LXXXV, die tercio martii. Correctore Marco Scaramucino de Palatiolo. Na čit. listu.

13. Plutarci Philosophi de virtutibus mulierum traductio per Alamanum Ranutinum civem florentinum. — Impressum Brixiae per Bon. de Boninis de Ragusia, M.CCCC.LXXXV, die XXII martii. Mala 4 na, oblim slovima.

14. Guarinus Veronensis de brevibus clarorum hominum inter se contentionibus a Plutarcho collectis, nuper in latinum conversis, Jacobo Lavagnolo. S. D. — Impressum Brixiae per Bon. de Boninis de Ragusia, M.CCCC.LXXXV, die XXIX martii. Mala 4 na, oblim slovima.

15. Catullus cum commentariis Ant. Parthenii Lancisii. — Brixiae impressum per Boninum de Boninis

Digitized by Google

de Ragusia, M.CCCC.LXXXV, VIII idus april. Na čit. listu. Dvovrstnim oblim slovima.

16. Macrobii Aurelii Theodosii viri consularis et illustris in somnium Scipionis expositionis quam elegantissime etc. — Macrobii Aurel. Theod. viri consularis et illustris Saturnaliorum libri impressi Brixiae per Bon. de Boninis de Ragusia, M.CCCC.LXXXV, die XV maii. Na čit. listu. (Vjerni odtisak I. izdanja od god. 1483. (vidi br. 8), samo slova su krupnija.)
17. Statuta Cremonae. — Impressa Brixiae per Bon. de Boninis de Ragusia, M.CCCC.LXXXV, die XV novembris. (slijedi:) Statuta mercatorum...., die XVIIII novembris. Na čit. listu.
18. Fratris Jac. Philippi Bergomensis ordinis fratrum eremitanorum divi Aug. in omnimoda historia novissime congesta Supplementum Chronicarum appellata. — Impressum Brixiae per Bon. de Boninis de Ragusia, anno dom. M.CCCC.LXXXV, die primo decembris. Na čit. listu, gotičkim slovima.
19. P. Pauli Vergerii ad Ubertinum Carariensem de ingenuis moribus: Guarini veron. in Plutarchum praefatio: Plutarchus de liberis educandis: Hieronymi presbiteri de officiis liberorum erga parentes: L. Aretini in mag. Basilium praefatio: mag. Basilii de institutis juvenum liber. — Impressum Brixiae per Bon. de Boninis de Ragusia an dom. M.CCCC.LXXXV, die VI decembris. Mala 4 na.
20. Albii Tibulli, cum commentariis Bernardini (Cyllenii) veronensis. — Brixiae impr. per Boninum de Boninis de Ragusia anno salutis M.CCCC.LXXXV, die XVIII febr. Na čit. listu.

Digitized by Google

21. Propertii Aurelii Nautae elegiarum, cum Domitii Calderini elucubratione in quaedam loca, quae difficiliora videbantur. — Impressum Brixiae per. Bon. de Boninis de Ragusia anno salutis M.CCCC.LXXXVI, XVII chalendas aprilis. Na čit. listu.
22. Catullus, cum comment. Ant. Parthenii Larcisii. — Brixiae impressum per Bon. de Boninis de Ragusia, M.CCCC.LXXXVI, XI kl. maj. Na čit. listu. (Izdanje istovjetno s' onim od god. 1485., samo promienjenom naznakom godine.)
23. Ludovici A. Turri de Verona, de immaculata conceptione B. V. Mariae. — Impressum Brixiae per Bon. de Boninis de Ragusia; et completum XVIIII. aug. intra octavam ejusdem immaculate virginis. Anno Domini M.CCCC.LXXXVI, 4 na. Gotičkim slovima u 2 stupca tiskano.
24. Valerii Probi grammatici de interpretandis litteris antiquis opusculum ex recensione Fr. Michaelis Ferrarini. — An. ab. incarnati Verbi salute 1486, 6 Kl. nov. Bon. de Boninis ragusinus voti D. D. U maloj 4 ni.
25. Julii Pomponii Sabini interpretatio in Aeneide Virgilii. — Impressum Brixiae per Bon. de Boninis de Ragusia, anno X.M.CCCC.XLXXX. (sic) die V. mensis februarii. Na čit. listu, oblim slovima. (Moglo bi spadati i pod god. 1490).
26. Pomponii grammatici eruditissimi in Culicem commentarium. — Impressum Brixiae per Bon. de Boninis de Ragusiae MCCCCLXXXVII, die XVIII, mensis februarii. Na čit. listu.
27 Aesopi vita et fabulae, cum Accii Zucchi de Summa

Digitized by Google

Campagna interpretatione per rhytmos. — Impressum Brixiae per Boninum de Boninis de Ragusia, M.CCCC.LXXXVII, septimo martii. U 4 ni. Gotičkim slovima sa 67 liepih drvoreza.

28. Cantica ovvero Comedia del divino poeta Dante coi comenti die Cristoforo Landino. — Et impresso in Bressa per Bonino de Boninis de Raguxi a di ultimo di marzo, M.CCCC.LXXXVII. Na čit. listu. Oblim slovima sa 69 krasnih drvoreznih slika.
29. Lorenzo Spirito perugino, libro delle sorte. — Impresse nella augusta città di Brescia, per Bon. de Boninis M.CCCC.LXXXIX, pridie idus februarii. Na čit. listu, sa drvorezima.
30. Aesopi fabulae. — Impressum Brixiae, per Bon. de Boninis de Ragusia, anno domini M.CCCC.LXXXIX, XII kal. septembris. 4 na. Gotičkim slovima.
31. Bartholamei Cepollae veronensis Consilia criminalia. — Feliciter et accurato studio Bon. de Boninis de Ragusia, suisque maximis sumptibus Brixiae impressa, anno salutis nostrae M.CCCC.LXXXX, XII kal. aprilis. Na najvećem čit. listu, gotičkim slovima.
32. Baldi de Perusio consiliorum p. I, et II., (sa posvetom Dobriše Dobrića). In fine p. I: Impressa Brixiae arte ac solerti cura Bon. de Boninis de Ragusia dalmati, calendis septemb. anno a nativitate dom. nostri Jesu Christi M.CCCC.LXXXX. — In fine p. II: Explicit secunda aurea pars in urbe Brixia fulgentissima accuratissime impressa et emendata solerti cura et ingenio Bon. de Boninis de Ragusia, an. dom. M.CCCC.LXXXX, idib. julii. Na čit. listu, gotičkim slovima u 2 stupca tiskano.

Digitized by Google

33. Baldi de Perusio, quarta pars consiliorum. — Brixiae impressa ingenio ac solerti cura Bon. de Boninis de Ragusio dalmatini, ad laudem Dei, vigilia omnium Sanct. an. dom. M.CCCC.LXXXX. Na čit. listu, gotičkim slov. u 2 stupca tiskano.
34. Liber Missalis Ecclesiae Brixiensis. — Explicit Missale secundum ordinem fratrum divae Immaculatae Virginis Mariae de monte Carmelio, rite impress. Brixie cura Bonini de Boninis de Ragusi. A, D. 1490 mense Augusto.
35. Baldi de Perusio tertia pars Consiliorum. — Impressa ingenio ac solerti cura Bon. de Boninis de Ragusio dalmate pridie idus febr. anno salutif. incarnat. M.CCCC.XCI, Brixiae. Na čit. listu, gotičkim slovima.
36. Angeli de Ubaldis de Perusio, repetitio lect: si vacantia c. de bo. vac. — Elegantissimas has repetitiones impressit Bon. de Boninis de Ragusia Brixiae, ann. dom. M.CCCC.XCI, die XI martii. Na čit. listu.
37. Angeli de Ubaldis, Repetitio leg. Si insulam ff. de verb. obl..... accedit Commentarius in: Civitas mutui datione.... Impressit Bonin. de Boninis de Ragusio Brix., an. Dom. M.CCCC.XCI, die XI marcii, Na čit. listu.

Knjižarska izdanja Dobriše Dobrića,

Bez naznake mjesta (1494).

38. Wissekerk, Guillermus Egidii de. Liber desideratus super celestium motuum indagatione sine calculo. — (In fine:) Et hic Finis expositionis canonum libri..... Ex carpenn. per Guill. Egidii de

Digitized by Google

vusselrerc (sic) ex Zelandia. 1494. 26 lista u 4 ni, oblim slovima. (Na prvom listu: Reverendissimo in Christo patri ac Domino meo observandissimo D. Georgio de Cruce Trebenensi Mercanensiq. Episcopo Boninus Ragusaeus salutem....)

U Lionu (1499—1501).

39. Officium divine et immaculate virginis Marie, ad usum Romane ecclesie.... Impressum Lugduni expensis Bonini de Boninis, Dalmatini. Anno Domini M.CCCC.LXXXXIX, die XX martij. 8 na.
40. Officium beate Marie virginis ad usum Romane eclesie. Lugduni expensis Bonini de Boninis Dalmatini, anno dni 1501, die 26 augusti. 8 na.
41. Missale ad usum Cabilonensis diocesis. — Editum Lugduni..... Boninus de Boninis de Ragusia, natione Dalmata, 17 dicembris 1500. Na čit. listu.

Digitized by Google

O Ivanu Polikarpu Severitanu, Šibeničaninu.

U redu starih naših pisaca nalazimo i Ivana Polikarpa Severitana, Šibeničanina. No vijesti o tom našem zemljaku bijahu dosele vrlo oskudne, a napose u nas, po mojem znanju, napomenu ga u kratko jedini Ivan Kukuljević u krasnom svom uvodu akademičkom izdanju „Pjesama Marka Marulića".

Ime mu jošte zabilježi dominikanac Vinko Pribojević, Hvaranin, u znamenitom svom djelu: „Oratio de origine successibusque Slavorum", štampano u Mlecima g. 1532, a franceski pisci Quétif i Echard u „Scriptores ord. Praedicatorum, Paris 1719—21", vele da je Severitan živio oko god. 1500, i da je napisao povjest grada Gubbia u Umbriji,

O ovoj povjesti, koja inače nije poznata, istaknut mi je slijedeću bilješku, koju sam našao u predgovoru god. 1678 u Macerati štampanog statuta grada Gubbia, a donašam ju doslovce jer sadržaje vrlo častnu pohvalu za našeg pisca: „De regibus ijsdem & eadem antiquitate saepe, atque honorifice auctoritate & vetustate Historici gravissimi meminit in suo libro Joannes Policarpus Severitanus Sibenicensis Dalmata Praedicatorum Ordinis. Quoniam verò magnum hunc Virum citatari ciebro sumus, propterea quod multa de Eugubio verba fecerit; operae

Digitized by Google

pretium erit illius virtutem estendere, ut ad nostra inde scripta plus etiam auctoritatis accedat. Asserunt qui de Policarpo loquuntur, fuisse illum in Philosophiae, ac Theologiae scientijs, alijsque etiam litteris, ac disciplinis versatissimum".

Ove podatke znatno dopunjuje, jedno dosele sasma nepoznato djelo Polikarpa Severitana, koje se nalazi u mojoj knjižnici, te sadržaje vrlo važnih vijesti o životu pisca i o kulturnim prilikama onog doba u Dalmaciji.

Naslov knjizi jest slijedeći: „Dionisii: apollonii: donati: de octo orationis partibus: libri octo ad nouam: & optimam limam deducti: Senece Junioris: catois: cordubesis ethicorum: libri quattuor: cum commentarijs. M. Jo. Policarpi Severitani Sibenicensis: dalmate predicatorum ordinis: opus aureu nup. ad ungue excussum. (Na koncu:) Impressum fuit hoc opus Perusie opud Leonem: per Cosmum Blanchinum Veronensem: Anno 1517. die 22. Januarij."

Na naslovnom listu, koj je u vjernom snimku pridodan ovom članku, vidimo lovor-vijencem ovjenčana pisca, gdje poučava jednoga svog učenika, a izpod slike stih:

Cognomen policarpus erat: non barbula falso:
Pompilius: quidam quod tribuere mihi:

Ovdje se dakle (i opetovano u samom djelu) Severitan ogradjuje, proti nadjenutom mu pridjevku Barbula (talijanski Barbetta), te naročito očituje da on to ime ne prima, jer da se pravo zove Polikarp Severitan. („ . . . . . hoc enim est cognomen meum ex parte parentis mei gaudentii: quoniam mysorum lingva unde oriundus fuit bobaico urbe cognominabat policarpus, expositio cuius

Digitized by Google

Dionisii: appollonii: donati: de octo ora-
tionis partibus libri octo ad nouam: ⁊
optimam limam reducti: ⁊ Senece
Junioris: catonis: cordubensis erby
corum: libri quattuor: cum comen
tarijs. M. Jo. Policarpi De
ueritani Siburicensis: dal
mate predicatorum ordi
nis: opus aureum nup
ad vnguem excussum

Cognomen policarpus erat: non barbula falso:
Pompilius: quidam: quod tribuere mihi:

Digitized by Google

Digitized by Google

non potest recte exprimi illyrica lingva nec ea mee matris cui erat nomen et cognomen Leta severitana."

Ovim riječima o imenu i porijetlu Polikarpa Severitana, ispravljam dotičnu stavku u prvom mom članku, a glede onog pridjevka treba primjetiti, da su istog nosili u starije doba članovi nekih vjerskih družba, a našem piscu iz nama nepoznatog razloga ne bijaše po ćudi.

Time nam se odkriva zanimiva činjenica, da su Iv. Polikarp Severitan i Ivan Barbetta jedna te ista osoba, i dobivamo daljnih podataka, za životopis ove pod dvostrukim imenom poznate ličnosti.

Pod imenom Barbetta već visokoumni Eneja Silvio Piccolomini, kasniji papa Pio II, spominje Severitana, te ga hvali kao čuvenog pisca i povjestničara, samo što ga pometnjom čini rodom iz Krete. Za njim se povedoše mnogi drugi, ali većina pisaca bilježi ispravno, da se je rodio u Šibeniku, što napokon i sâm najbolje posvjedočava, u svojim djelima.

Od vrijednosti jest takodjer, kako je sudio o Severitanu, zemljak njegov, Dubrovčanin Ambros Gučetić, u svom djelu: „Catalogus virorum ex familia praedicatorum, Venetiis 1605", koj se ovako izrazuje: „Fr. Joannes Barbetta Sicensis sacrae Theologiae Magister maximae expectationis, fuit in Historijs mirabilis in scientijs rarus, in Poesia excellens et exquisitus. Seripsit librum — De laudibus Illyriae, Claruit anno 1480."

Po svim predležećim podatcima, dade se ustanoviti, da se je Severitan rodio godine 1472 u Šibeniku, od ubogih roditelja. Otac njegov bio je mornar, te je i poginuo na moru, dočim mu je majku shrvala nemila bolest.

Digitized by Google

U 25. svojoj godini ostavio je domovinu. te se odputio na nauke u Italiju. Iz svog rodnog grada pratile ga neugodne uspomene i on ga naziva „ingrata mea patria". Spočituje Šibeničanima da malo mare za nauke, i bolna se srca sjeća tužne mladosti svoje.

Kraj svega toga on ostaje vjernim sinom domovine svoje, i gdje mu se nadaje prilika, toplim čuvstvom govori o Dalmaciji. Tako napose gdje se dotiče mnogo raspravljanog pitanja o domovini sv. Jeronima i gdje mnoštvom dokaza pobija one, koji htjedoše ugrabiti Dalmaciji slavu velikog njezina sina. Na jednom mjestu veli: „Dalmacija mi je domovina, a ljubim ju, ne, što bi bila velika i slavna, što ipak nekad bijaše, već jedino s toga što ju mogu svojom nazvati.

Nauke je svoje svršio na sveučilištu padovanskom, gdje mu bijahu učitelji Palladio Fosco (pisac djela „De situ orae Illyricae"). Marcantun Sabeliko, Pomponio Leto i Ivan Sulpitio. Uživao je prijateljstvo i dobročinstva biskupa Pavla od Midelburga, kojem je i posvetio u mene nalazeće se djelo, a uz to mu je u dio pala naklonost knezova urbinskih, koje slavi u nekim svojim pjesmotvorima.

U Vičenci stupi u red dominikánski, te zasluži vremenom častni naslov meštra bogoslovlja. Znatnim književnim i naučnim svojim radom pako, dodje veoma na glas i steče priznanja i pohvala svojih suvremenika u velikoj mjeri. Gdje i kada je umro do danas nam nije poznato.

Najviše moramo žaliti, što se je posvema zameo trag, njegovom povjestničkom djelu o Dalmaciji, koje se od svih njegovih književnih radnja najčešće spominje. Isto je

Digitized by Google

jamačno ostalo netiskano, a danas nam nije poznat ni sadržaj. Većina pisaca kaže, da bijaše povjest Dalmacije („Historia Dalmatiae vel de laudibus Dalmatiae"), dočim Gučetić govori o djelu „De laudibus Illyriae". Neki zabilježiše da je napisano oko god. 1480, što svakako nije ispravno, jer Severitan sâm potvrdjuje na jednom mjestu, da se je rodio 1472 godine.

Ostali njegov književni rad, u koliko do danas znademo, jest slijedeći:

1. Joannis Barbulae Pompillii sicensis dalmatae . . . Solimaidos libri tres. — Impressum Romae, arte Stephani Guillireti MDIX (1509)
2. M, Jo. Policarpi Severitani Sibenicensis: Dalmatae predicatorii.. Solimaidos libri tres. Impressum Venetiis, per fratr. de Rusconibus Anno Domin. MDXXII (1522). Die V Augusti. (II izdanje gornjeg djela, promienjenim imenom pisca)
3. Magistri Joannis Policarpi Severitani . . . . . Feretreidos Libri Tres. Impressum Venetiis, per Fratr. de Rusconibus, MCCCCCXXII. (1522), die XXIV Julii.
4. M. Jo. Policarpi Severitani Sibenicensis. Monoregia, ex qua conijcitur totius humanae vitae modus, libri quatuor. — Impressum Venetiis, per fratr. de Rusconibus. Anno Domini M.D.XXII. die secundo Augusti.
5. Commentariis ethicorum Senece junioris catonis, (izdano g. 1494).
6. Regulas grammatices. (valjda netiskano).
7. Commentaria in Isocratis moralem philosophiam (valjda netiskano).

Još mi je napomenuti da se jedan kratki pjesmotvor Severitana, nalazi na koncu djela Jakova Bunića, Dubrovčanina: „De vita et gestis Christi. Romae 1526.," i time sam iscrpio sve što sam mogao saznati, o tom kod nas dosele gotovo nepoznatom piscu, koj bijaše u svoje doba slavan kao povjestničar, kao pjesnik i kao umni tumačitelj starih latinskih pisaca, te koj je potpuno zavrijedio, da mu se ime i rad ovjekovječi.

Vienac 1894.

Digitized by Google

Djela starih hrvatskih pisaca u engleskom prijevodu.

Kad sam u svrhu bibliografičkih studija pregledavao omašni popis starih engleskih djela, što se čuvaju u glasovitoj knjižnici britanskog muzeja u Londonu,[1] naišao sam na nekoja latinska i talijanska književna djela starih hrvatskih pisaca u engleskom prijevodu, koja evo sa svojim bilješkama priopćujem kao zanimiv i većom stranom nepoznat prilog hrvatskoj bibliografiji.

Na prvom mi je mjestu spomenuti najslavnijega Hrvata svih vremena, svetoga Jeronima. Veliki ovaj muž, koji je sebi svojim djelima podignuo spomenik neumrlosti, rodio se na dalmatinskom tlu. Ta je činjenica posvema dokazana proti tvrdnjama onih, koji ga nepravom načiniše rodjenim Talijanom.

Gotovo bez primjera u književnoj povjesti ukazuje nam se silno raširenje djela sv. Jeronima. Ako su već i prije iznašašća tiskarstva književne njegove radnje zapremale širok prostor posvuda, gdje se je pisana riječ u cijeni držala, poslije toga — u XV. i XVI. — vijeku niknuše stotine i stotine raznih tiskanih izdanja po cijeloj Evropi, a tomu se pridruži sijaset najrazličitijih prijevoda.

Prvo englesko izdanje života svetih otaca u prijevodu čuvenoga književnika W. Caxtona izadje g. 1495.

[1] Catalogue of early english books in the library of the British Museum. London, 1884.

Digitized by Google

u Londonu, pod naslovom: *The lyff of the old Auncyent holy faders hermytes . . . translated out of Greke into Latyn, by Saynt Jerome. Enprynted by my Wynkyn de Worde,* a na naslovnom listu naročito se spominje, da je to prijevod iz franceskoga jezika, a ne iz latinskog izvornika.

Još nalazimo u zadnoj četvrti XVI. vijeka ovo izdanje: *A Pithie Exposition upon the. 51. Psalme. Also a godly meditation upon the. 31. Psalme. By A. Fleming. London, T. Dawson, 1578.*, a tomu mi je dodati još jedno, štampano god. 1630. u Parizu, u prijevodu H. Hawkinsa. To su izabrana pisma sv. Jeronima sa životopisima nekih svetaca, u popisu ovako navedeno: *Certaine selected Epistles of S. Hierome; as also the lives of Saint Paul the first Hermite, of Saint Hilarion . . . written by the same Saint.*

Iza njega ističem *Bartola Gjurgjevića,* koji je živio u prvoj polovici XVI. vijeka. O književnom njegovu radu imade članak u „Radu" akademije knj. 44.,[1] a i ja sam nekom prilikom iznio nekoje vijesti o njem, te mi bijaše napose moguće ispraviti iskrivljeno ime Georgijević na pravo njegovo hrvatsko ime Gjurgjević, kako je natiskano na naslovnom listu staroga jednoga krakovskog izdanja njegovih djela.

Bartol Gjurgjević bijaše jedan od onih bezbrojnih hrvatskih junaka, koji u očajnoj borbi proti turskoj sili padoše u okrutno i dugotrajno ropstvo. Punih trinaest godina nosio je on taj teški jaram, dok se pravim čudom ne spasi bijegom. Dodje u Rim, a onda pohodi mnoge evropejske zemlje, izazivajući posvuda pričanjem svojih doživljaja najveću sućut. Njegova tiskana latinska i talijanska djela o životu i običajima Turaka, s patnjama

[1] Mijatović Čedomil. Bart. Georgijević, str. 106.

Digitized by Google

kršćana zarobljenih od Turaka, te njegova povjest turskih careva i opis putovanja u Jerusolim, često su puta izdana i na razne jezike prevedena.

Poznatim već prijevodima na talijanskom, franceskom, češkom i njemačkom jeziku pridodajem evo kod nas jošte nepoznato englesko izdanje: *Georgievits Barth. The ofspring of the house of Othomano. and officers pertaining to the greathe Turkes court. Whereunto is added B. Georgieviz Epitome, of the customes, Rytes, Ceremonies and Religion of the Turkes: with the miserable affliction of those Christians, which live under their captivitie and bondage... All englished by H. Geughe. London, Th. Marshe (1570)*, gdje imade, kako se osvjedočih, izim jedinoga jerusolimskoga putovanja, sve ono, što je Gjurgjević objelodanio.

Trećeg ide ovdje mjesto veleumnog Istranina *Franju Patricia (Petrića)*, koji se je rodio god. 1529. na Cresu, a umro u Italiji god. 1597. On zauzima u povjesti mudroslovlja prošlih vremena vrlo odlično mjesto, te je poznat bio oštar protivnik Aristotelove nauke i privrženik Platona. Izdao je mnoga djela raznoga sadržaja,[1] od kojih ističem ovdje: *„Della historia dieci dialoghi"*, tiskano u Mlecima god. 1560. Tuj naš Patricio raspravlja o povjesti i o načinu, kako treba o njoj pisati. Ovo je djelo moralo u svoje doba vrlo na glasu biti, kad ga Inglez Blundevill uzima za podlogu jednomu svomu izdanju, gdje se uza to služi i sličnom radnjom Accontia Tridentinskoga. God. 1574. naime izadje ovo djelo: *The true order and Methode of wryting and redding, Histories according to the precepts of Francesco Patricio, and Accontio Tridentino, by T. Blundevill. London, W. Seres, 1574.*

[1] Vidi raspravu dra. Milivoja Šrepela „Rad" CVIII.

Digitized by Google

Dva naša glasovita zemljaka, kojima ću se takodjer pozabaviti na ovom mjestu, ostaviše boraveći u Engleskoj vidljivijih tragova u književnoj onoj povjesti, nego li itko prije ili poslije njih. To bijahu *Markantun Dominis (Gospodnetić) Rabljanin* i *Ivan Franjo Biondi Hvaranin*.

Služim se ponajviše vješto napisanim životopisom velikog Rabljanina, kojim nas je obdario akademik prof. Šime Ljubić,[1] te napominjem, da se je Markantun Dominis rodio u Rabu (na istoimenom otoku) god. 1560., i da se je nadaren bistrim umom već u ranim godinama posvetio naucima. Pitomac Isusovaca bude privremeno članom ove družbe te učiteljem i propovjednikom po mnogim gradovima Italije. Iz ove dobe potječu i one njegove dvije strogo znanstvene kasnije tiskane radnje („Tractatus de Radiis Visus . . . Venetiis 1611" i „Euripus, seu sententia de fluxu et refluxu maris. Romae 1624."), na osnovu kojih moramo duboko žaliti, što ne bijaše sudjeno ovomu tako nadarenomu Hrvatu, da se u miru posveti naucima, umjesto da nastupi život pun nemira i vječite borbe.

Pošto se bijaše s uspjehom posvetio diplomatičkomu posredovanju medju Austrijom i Mlecima radi Uskoka postade oko god. 1597. biskupom senjskim, a kad mu prilike onemogućiše povratak u Senj, postade god. 1602. nadbiskupom spljetskim i prvostolnikom Hrvatske i Dalmacije. Tuj mu se bilo boriti s velikim poteškoćama, a napose bude zapleten u prepirke sa svojim kaptolom i drugima, a konačno i sa samom papinskom stolicom. Oko god. 1616. bijahu stvari dotle doprle, da je odlučio

[1] O Markantunu Dominisu Rabljaninu. U Zagrebu 1870. (Preštampano iz X. knj. „Rada").

Digitized by Google

ostaviti svoju nadbiskupiju i potkrijepljen sumnjama o nekim načelima katoličke vjere, potražiti utočište u Engleskoj, to više, što bijaše doznao, da ga traži rimska inkvizicija.

Dne 20. listopada 1616. izdade proglas o svom odlasku iz Italije, štampan u Heidelbergu i malo zatim u Londonu na latinskom jeziku. Doskora je ta malena knjižica i na engleski prevedena i s ovim natpisom izdana: *A manifestation of the motives, whereupon... M. A. de Dominis, Archbishop of Spalatro. Undertooke his departure thence. London, I. Bill, 1616.*

U Engleskoj lijepo primljen i od samoga kralja Jakova I. počašćen on se sve više udaljuje od svoje katoličke vjere, što izjavljuje u javnoj propovijedi god. 1617, u talijanskoj crkvi u Londonu. Ta je propovijed s talijanskog izvornika takodjer na engleski jezik prevedena i ovako izdana: *A sermon preached... the first Sunday in Advent, Anno 1617. in the Mercers Chappel in London, to the Italians in that City... upon the 12. verse of the XIII. Chapter to the Romanes. London, Bill, 1617.*

Malo zatim (1618.) napisa i izdade s nepravim imenom svoje talijansko djelo o ostrovima kršćanskoga brodolomlja („Scogli del naufragio cristiano"), od kojeg ima ovaj engleski prijevod: *The rockes of Christian Shipwracke, discovered by the Holy Church of Christ to her beloved Children, that they may keepe aloofe from them. London, I. Bill, 1618.*, a prije toga počeo je izdavanjem ogromnoga svoga djela „De republica ecclesiastica, libri X." (u raznim izdanjima počevši od god. 1617.), od kojega nema engleskoga prijevoda. Potpunosti radi navesti mi je i njegovo izdanje povjesti tridentinskoga sabora od Pavla Sarpi-a (London

Digitized by Google

1619.), koje je prevedeno na engleski jezik po Natanaelu Brentu.

Vanjski uplivi skloniše napokon Dominisa, da ostavi svoj zaklon i da se povrati u krilo katoličke crkve. On sam to javlja papi svojim pismom od 9. listopada 1621., te se doista u pramaljeću god. 1622. dade na put.

U Bruselju, gdje se je desio na prolasku neko vrijeme, napisa uzroke svoga povratka iz Engleske, te ovo djelce, popunjeno oprovrgnućem svega onoga, što je dotle proti crkvi napisao, izadje u Rimu god 1623. na latinskom jeziku, a iste godine i u engleskom prijevodu.

Prijevod taj s natpisom: M. A. de Dominis... declares the cause of his Returne, out of England (1623.) izašao je bez naznake mjesta i tiskare, te sačinjava zaglavlje njegova rada u Engleskoj. Život njegov do god. 1624., kad je umro, isto tako i posmrtna osuda inkvizicije, na osnovu koje su truplo njegovo i sva krivovjerna njegova djela na javnom rimskom trgu sažgana, ne ide u okvir ovoga članka.

Sasma druge prilike dovedoše u isto doba *Ivana Franju Biondi-a*, Hvaranina, na englesko tlo. Svršivši sjajno pravoslovne nauke na sveučilištu padovanskom, vršio je neko vrijeme odvjetničko zvanje u Mlecima, gdje bijaše vrlo cijenjen i gdje ga takodjer izabraše članom čuvene književne akademije „degli Incogniti". Odavle podje u Francesku za tajnika mletačkom poslaniku, a kasnije se nastani odvjetnikom u Hvaru. Hvar je njegovo rodno mjesto, gdje se je rodio god. 1572. Bio je sin vrlo uglednih roditelja. Kako su ga njegovi sugradjani opetovano izašiljali mletačkoj republici, sprijatelji se u Mlecima s engleskim poslanikom, te pomagan od ovoga stupi Biondi

Digitized by Google

u službu engleskoga kralja, gdje je imao prilike odlikovati se u važnim zgodama, što mu je donijelo razna kraljevska priznanja i imenovanje za komornika i viteza.

Kasnije se Biondi radi engleskih gradjanskih nemira, gdje je i njemu prijetila pogibelj, povuče sa svojom ženom, rodjenom Engleskinjom, u Švicarsku gdje je do smrti svoje (g. 1644.) mirno i u naucima živio.[1]

Od književnoga njegova rada valja spomenuti talijansko historičko djelo o engleskim gradjanskim ratovima medju kućama York i Lankaster (Venezia 1637. i Bologna 1647.). Engleski prijevod toga djela od Hinka Carey a izdan je u Londonu g. 1724.

Uza to je napisao talijanske romane „L' Eromena", „La donzella desterrada" i „Il Coralbo", koji su medju sobom u nekom savezu. Ja imam u svojoj knjižnici dosele nepoznata prva izdanja prvog i drugog romana, tiskana g. 1624. i 1627. kod Pinellia u Mlecima, isto tako imam i kasnija izdanja sa trećim djelom (u mletačkom izdanju od g. 1640—41.), a tomu mi je još dodati i ova dva kod nas nepoznata engleska prijevoda i to:

1. *Eromena, or, Love and Revenge . . . now faitfully Englished, by I. Hayward. London, R. Badger, 1632. i*

2. *Donzella desterrada, or, the Banish'd Virgin. London, T. Cotes, 1635.* Prijevod potječe od istoga Haywarda.

Tim sam iscrpio podatke, koje nam daje na početku spomenuti engleski popis, koji seže do g. 1640. Nu prije nego zaključim, valja mi se sjetiti i čuvenoga liječnika i učenjaka *Gjura Baglivi-a*, rodom Dubrovčanina (1668. do 1707.), koji je svojim književnim radom zavrijedio imenovanje za člana londonske „Royal society". Njegova

[1] **Ljubić.** Dizionario biografico. str. 33—34.

Digitized by Google

su djela i na engleski prevedena i god. 1704. izdana s natpisom: *The practice of phisic reduced to the ancient way of observations together with a dissertation of the tarantula.*[1]

I naš veliki Dubrovčanin *Rugjer Josip Bošković*, preslavni astronom i filosof (1711—1787.), prebivao je dulje vremena u Londonu; postao je članom tamošnjega kralj. učenoga društva, te je izdao ondje g. 1760. svoje latinsko djelo „de solis ac lunae defectibus“, a rasprava njegova, gdje očituje svoje mnijenje o očekivanom prijelazu Venere (1761.), bi s natpisom: *Of the next transit of Venus*, na engleski prevedena i tiskom izdana.[2]

Svršujem sa željom, da bi mi drugom prilikom moguće bilo osvrnuti se i na one prijevode djelà starih naših pisaca, što su zabilježeni u raznim bibliografičkim radnjama ostalih kulturnih naroda.

Vienac 1896.

[1] **Selak Dr. Nik.** Život i djela Gjura Baglivi-a. Zagreb 1891. Str. 60.

[2] **Rački Fr.** Rugj. Jos. Bošković. U „Radu“ LXXXVII. str. 26—28.

Digitized by Google

O oporuci Marka Marulića i o najstarijim izdanjima njegovih djela.

U „Starinama“ Jugoslav. akademije knj. XXV. priopćio je neprežaljeni akademik dr. F. Rački oporuku slavnoga hrvatskoga pjesnika i latinskoga pisca *Marka Marulića, Splječanina*, koju je u starom prijepisu dobila akademija iz Dalmacije s pomoću svojega pokrovitelja.

Ova oporuka sa prilogom vrlo zanimivoga popisa knjižnice Marulićeve, doista je od vanredne važnosti za staru kulturnu i književnu povjest hrvatsku i zaslužuje, da se njom što točnije upoznamo. Samo moramo požaliti, da u prijepisu, kojim se je služio vrli akademik-izdavatelj, ima krupna pogrješka: oporuka je tobože god. 1501. izdana, a u istinu ju je Marulić svakako napisao tek god. 1521. u dobi od 71 godinu, nedugo prije svoje smrti.

Za dokaz tomu, bit će dostatno napomenuti, da Marulić u oporuci ostavlja svojoj sestri Risi srebrn sat, što ga bijaše dobio od hrvatskoga bana, biskupa Petra Berislavića, (*... quod ego olim dono acceperam a D. Petro Berislavo, bono quondam Croatiae ...*) a biskup Petar Berislavić bio je banom od god. 1513 do 1520, dakle ga je Marulić mogao nazvati *bivšim* banom tek iza ove potonje godine.

Digitized by Google

Time se dakako ispravlja sama po sebi i ona stavka, da Marulić u oporuci izbraja svoja djela, koja su do god. 1501. izašla na svjetlo, jer takovih u istinu ne ima. Za prilog staroj književnoj našoj povjesti iznosim ovom prilikom sve ono, što sam mogao pronaći o najstarijim tiskanim izdanjima Marulićevih djela i o prvom njihovom izdavaču.

Dne 25 veljače 1504. zamolio je Franjo di Consorti iz Luke (Franciscus Lucensis), kantor crkve sv. Marka u Mlecima, u mletačkoga vijeća povlast na deset godina, da on jedini smije na svijet izdavati razna književna djela, koja poimence napominje. Medju ostalima spominje i djelo: *Marco Marullo spalatensis de institutione bene vivendi per exempla sanctorum, cum altre sue opere... numquam impressae*". Zatraženu povlast on je i dobio (Fulin R. Documenti per servire alla storia della tipografia veneziana. Venezia 1882, na str. 75.)

Izdavač ove isprave, koja se čuva u arkivu mletačkoga kolegija (notatorio del collegio), za čudo nije mogao pronaći, da se je rečeni Consorti poslužio dozvolom, koju je dobio, nu ja sam na osnovu izvornih izdanja iz svoje knjižnice ustanovio, da je on doista bio prvi i vrlo revni izdavač Marulićevih djela i da je on ulagao mnogo truda u to, da svijet upozna s umnim radom velikoga našega Spljećanina,

Ovo je njegovo nastojanje našlo i javnoga priznanja, jer (na primjer) u početku Marulićeva „Evangelistara" ima pjesma, njemu prikazana, koja se ovako počinje:

Quanta tui est Maruli scribendo gloria. tanta est
Laus tua, qui Marulum vivere posse doces . . .

a i drugdje se pohvalno spominje njegov trud.

Prvo, dosele sasma nepoznato izdanje djela „De institutione bene vivendi per exempla sanctorum", tiskano

Digitized by Google

je u Mlecima kod Bernardina de Vitalibus, dne 10. veljače 1506. U mene ima dobro sačuvan primjerak toga izdanja. Tisak je (gotičkim slovima) lijep i pravilan, nu tiskarskih pogrješaka ima toliko, da njihovo nabrajanje zaprema čitavih sedam strana na koncu knjige, te se izdavač (Consorti) radi toga posebice ispričava. Na početku, kao i kod svih kasnijih izdanja, ima posveta piščeva Jerolimu Ciepiću Trogiraninu, kanoniku spljetskomu, a zatim pohvalna pjesma Jerolima Makarelića, nadbiskupa trogirskoga, u slavu piscu.

Djelo se ovo silno raširilo, te je već god. 1509. izašlo drugo izdanje, a u XV. i XVI. vijeku (koliko znademo) doživjelo je oko trideset daljnih izdanja u Italiji, Franceskoj, Njemačkoj, Švicarskoj i Nizozemskoj. Ujedno je djelo prevedeno na talijanski i njemački jezik (za franceski i španjolski prijevod, što ih Ljubić spominje, nisam mogao dosele naći potvrde). Moram odmah ovdje istaknuti, da knjiga „Polacithra Christianarum Virtutum. Coloniae 1686", što ju spominje Kukuljević (Pjesme Marka Marulića, str. LVIII), nije posebno djelo, već jednostavno novo izdanje gornjega djela, samo s promijenjenim natpisom.

Vrijedno je i to spomenuti, da je Ivan Fouler iz Bristola god. 1577. priredio novo izdanje ovoga djela, te je, kako sam veli u posveti čuvenomu kardinalu Karlu Boromeu, mnoga mjesta ispravio i dodacima snabdio. Isti Fouler ne ima dosta riječi, da se nahvali velike učenosti Marulićeve, te u dugoj pjesmi, koju posvećuje Marulićevoj uspomeni, daje tomu oduševljenog izraza. Foulerovo je izdanje izašlo prvi put u Antwerpenu god. 1578. Ja ga imam u pariskom tisku od god. 1586.

Digitized by Google

Marulićev „Evandjelistar“ zauzima po dobi drugo mjesto. Nije nam dosele točno poznato, kada je prvi put ugledao svjetlo, a za onu staru rukopisnu bilješku, koju spominje Kukuljević (da je naime ugledao svijetlo god. 1501.) ne ima potvrde. Nasuprot potvrdjuje Consorti u zaključnim riječima „parabola“, da je „Evandjelistar“ tiskan izmedju god. 1504. i 1510.

I ovo djelo bijaše vrlo na glasu, te je više puta izdano i na talijanski jezik prevedeno. Ljubić veli, da je bilo tekstom u Franceskoj (Ogledalo II. str. 367); suvremenici ga spominju s pohvalom i priznanjem.

Godine 1510 izidjoše na svijet prije spomenute „Quinquaginta parabole“, posvećene Tomi Nigru, kanoniku spljetskomu, prisnomu prijatelju Marulićevu i pjesniku na glasu, a god. 1519. lijepo djelo: „De humilitate et gloria Christi“, sa Marulićevom posvetom Augustinu Muli, senatoru mletačkomu (od 12. travnja 1518.) Od ovoga djela ima takodjer talijanski prijevod od god. 1596., i novo hrvatsko izdanje od F. Ch, Šegvića.

Sve su ove radnje izišle trudom Franje Consortia, te sačinjavaju najstarija izdanja Marulićevih djela, koja su tiskana (u koliko je dosele poznato) do god. 1520. U velikoj su česti uzornim načinom popisana u krasnom Kukuljevićevu sastavku „Marko Marulić i njegovo doba„ (Stari pisci hrvatski, I.), gdje su takodjer priopćena sva ostala tiskana i netiskana hrvatska i latinska djela Marulićeva. Ovi će redci služiti donekle i kao popuna onim ondje iznesenim bibliografičkim podatcima.

Vienac 1897.

Digitized by Google

O Agatiju Gvidaceriju Kotoraninu.

Među one umne pripadnike hrvatskog naroda, k. ji su u prošlim stoljećima u velike unapredjivali sveopću naobrazbu, a kraj tužnih prilika ništa gotovo za vlastitu domovinu uraditi mogli, ide i Agatij Gvidacerius iz Kotora, glasovit u XVI. vijeku u Italiji i Franceskoj, kao vrstan poznavalac i učitelj evrejskog i grčkog jezika.

O djetinjstvu i mladosti njegovoj nemamo upravo nikakovih vijesti. Da mi slučajno ne dodje u ruke jedno njegovo djelo. gdje se on sam ističe Kotoraninom, ne bi nam ni bilo moguće ispraviti krivi navod raznih onih pisaca, koji načiniše Gvidacerija Talijanom iz Kalabrije, dočim je jedan od njih opet, i on bez svakog ozbiljnog dokaza, ustvrdio, da je bio rodjeni Španjolac.[1]

Znademo. da se je Guidacerius rodio oko godine 1475. i da se je desio u prvoj četvrti XVI. vijeka u Rimu, gdje je uživao naklonost pape Lava X., koji, poznavajući njegovo znanje istočnih jezika, namjesti ga profesorom na rimskom učilištu „della sapienza". Tu je on mnogo godina revno djelovao, a uz to sastavio vanredno bogatu zbirku dragocjenih rukopisa i veliku knjižnicu. Kobne godine 1527., kad španjolske čete opljačkaše Rim, pro-

[1] Tafuri D. B. Istoria d. scritt. nati nel regno di Napoli III. str. 353.

Digitized by Google

pade ovaj plod mnogogodišnjeg njegova truda i Agatiju tek podje za rukom, da u bijegu spasi život.[1]

Bivši u najvećoj bijedi, dobra sreća dovede ga u francuski grad Avignon, gdje nadje u osobi podlegata Ivana Nikolaja iskrenog prijatelja i moćnog zaštitnika. Ovaj ga povede g. 1530. u Pariz, a doskora imenova kralj Franjo I. našega Gvidacerija profesorom evrejskog jezika na netom ustrojenom „Collége de France", s obilnom za ona vremena plaćom od godišnjih 200 zlatnih cekina.[2]

Ustrojstvom znamenitog ovog učevnog zavoda nastade pravi preporod znanosti a Francuskoj, koji je uz to i blagotvorno djelovao na ostale evropske zemlje. Uz Gvidacerija predavaše na kolegiju čitav niz vrlo znamenitih učenjaka svih naroda, od kojih je dosta spomenuti glasovitog Mlečanina Pavla Paradizia i čuvenog francuskog matematika Orontia Finè-a.

Napose za gojenje istočnih jezika nastade novo napredno doba, okrunjeno velikim uspjehom. Bilo je doduše već i prije opetovanih pokusa, da se uvede u Francuskoj a napose u Parizu učenje tih jezika, a papinska stolica podupirala je ova nastojanja, od kojih se je nadala znatnoj koristi za vjersku propagandu po istočnim zemljama, nu kraj općeg slabog zanimanja za nauke prije XV. vijeka nije se ni u tom moglo mnogo postići.

Istaknut mi je ovdje prvog učitelja evrejskog i kaldejskog jezika na sveučilištu pariskom, Pavla de Bonnefoy, pokrštenog izraelca, koji je po kazivanju pisca Jourdaina valjda istovjetan s nekim „Paul de Slavonie", što je počevši od god. 1420. ove predmete poučavao. Kada i pod

[1] Tiraboschi: Storia della lett. ital. VII. 2. str. 389.

[2] Abel Lefranc: Historie du Collége de France. Str. 181, i dalje.

Digitized by Google

kojim prilikama je ovaj iz hrvatskih krajeva potječući davni učitelj prešao u krilo katoličke crkve, primivši pridjevak „de Bonnefoy“, dosele je nepoznato. Živući u najvećoj bijedi, budući da je neznatnu svoju plaću dobivao neuredno, on je svojim znanjem u ono mrtvo doba malo šta privrijedio, a malo mu je jamačno i koristilo, što ga je parisko sveučilište preporučilo kao: „le seul docteur en Ebrieu et Caldée. ou pais de France, au grant reproche de tous chrestiéns et au deshonneur de la foy.[1]

Gvidacerius naprotiv našao je u Parizu najpovoljnije prilike, pa je takodjer predavao na tako zvanom „lombardskom kolegiju“, gdje je imao stan i drugovao s odličnijim Talijanima, koji su tada u Parizu živjeli. Uz to se bavio mnogo književnošću, pa je, koliko mi je poznato, do god. 1540. izdao niže spomenuta razna djela, koja se tiču evrejske gramatike i tumačenja svetog pisma.

Prvo mu je djelo izišlo još u Rimu oko g. 1525., i to papi Lavu X posvećena gramatika, koju je popravljenu g. 1539. u Parizu pod naslovom „Grammaticae in sanctam Christi linguam institutiones“, na novo izdao. Zadnja radnja njegova, koja je izišla nekoliko mjeseci prije njegove smrti, jest djelo: „Liber Michlol Grammatices linguae sanctae, R. David Kimchi, Parisiis, Anno 1540.“, štampano evrejskim i latinskim slovima, a imadem isto u svojoj knjižnici. Posveta: „Agathius Guidacerius, *Catarensis*, suis auditoribus, sanctae linguae omnibus S. P. D.“ dokazuje nam bez sumnje, da možemo i ovog čuvenog učenjaka uvrstiti u red glasovitih Hrvata prošlih vijekova.

[1] Jourdain: De l'enseignement de l'hebreu au XV. siecle. Str. 236. i dalje.

Digitized by Google

Ostala njegova dosele poznata djela jesu slijedeća:

1. Canticum canticorum nuper ex hebraeo in latinum versum. Parisiis, G. Morrhius, 1531. 4 na.
2. Ad christianiss. Regem & Reginam Galliae Agathii Gvidacerii in verba domini supra montem explanatio. Parisiis, Christ. Wechelus, anno 1531. 8 na.
3. Comment. in septem psalmos davidicos. Parisiis, 1536. 8 na.
4. De literis hebraicis, de punctis, de accentibus, de quantitate syllabarum deque vera linguae hebraicae pronunciatione. Parisiis, 1537. 8 na.
5. Canticum canticornm & Ecclesiastes, hebr. & lat. Parisiis, 1539, 8 na.

Oni, koji se baviše Gvidacerijem, pohvališe njegovo vanredno znanje i izvrsno poznavanje grčkog i evrejskog jezika i istakoše, da je bio vrlo savjestan i u svem točan učitelj i učenjak. Meni je milo, što sam mogao da u kratkim crtama iznesem pred hrvatsko općinstvo sve ono, što može zanimati iz njegova života i naučnog rada.

Vienae 1895.

Digitized by Google

K slici Franje Gundulića.

Prijetkom talijanskom djelu, koje niže spominjem, te gdje se opisuju vojevanja proti Turcima u drugoj polovici XVII. vijeka, saćuvala nam se ovom članku pridodana slika vojskovodje Franje Gundulića, starijeg sina neumrlog hrvatskog pjesnika, priopćena po meni prvi put u „Prosvjeti“ godine 1895.

Franjo Gundulić, rodio se u Dubrovniku god. 1632., te se posvetio već u ranim godinama vojničkom staležu. Slava mu je započela u carskoj službi, prigodom španjolsko-portugalskog rata, gdje za svoje junaštvo steče čast viteza zlatnog ključa, te postade pukovnikom.

Po želji bečkog dvora oženi oko god. 1671., groficu Margaritu Strozzi, prvu dvorsku gospodju carice Leonore, dobi naslov tajnog komornika, te bude vlasnikom jedne konjaničke pukovnije. Ove dogodjaje javio je tadanji franceski poslanik na bečkom dvoru Gremonville, svom kralju kao predstojeće,[1] a Appendini, koji je imao na uporabi razne spise o obitelji Gundulić, potvrdjuje, da se je doista tako zbilo.[2]

Isti Gremonville, tijesni prijatelj braće Gundulića, preporučuje ove god. 1669. franceskom ministru Lionne-u, sa molbom da se njima u prilog zauzme kod mletačkog

[1] „Monumenta“ jugosl. akad. XIX. str. 204,
[2] „Notizie ist. crit.“ II. str. 192.

Digitized by Google

poslanika, jer da ih mletački vojnici uznemiruju na vlastitom zemljištu, a popraćuje preporuku s primjedbom, da bi ovi zaslužni muževi mogli još koristiti franceskom kralju. — Ministar odgovara tri tjedna kasnije, te obećava zatraženo posredovanje.[1]

Dvije godine iza toga, nadje sklonost Gundulića služiti franceskog kralja, jasni izraz, u ponudi našeg Dubrovčanina, da će poći u svoj rodni grad, te tamo za njega skupiti hrvatsku vojsku, (d'aller lever en son pays qui est Raguse, un regiment de trois mille Crauates, . , . .)[2], koja je isprava ujedno, važni i već ponovno priopćeni dokaz hrvatstva Dubrovnika.

Nu poznato je, da Gundulić nije nikada stupio iz carske službe, već se je u istoj tečajem vremena, u više zgoda odlikovao, te je vojevao u Lorenskoj, Flandriji i Nizozemskoj, kao i u Ugarskoj proti Turcima, a umro je god. 1700, u svojoj 68 godini, dotjeravši do visokog vojničkog stepena carskog podmaršala.

Njegovo nastojanje pako, da unaprijedi nakanu svoga brata Šišmana, da se tada štampom izdade „Osman", pjesmotvor velikog njihovog oca, (u čem žalibože neuspješe), dodjeljuje mu mjesto u redu starijih kulturnih pregalaca hrvatskih.[3]

Ovim redcima dodajem kratki izvadak iz u uvodu spomenutog djela, („La sacra lega contro la potenza ottomana. Successi delle armi imperiali, polacche, venete e moscovite. Con una descrizione di tutte le città e fortezze

[1] „Monumenta" XIX. str. 121. i 122.

[2] „Monumenta" XIX. str. 205

[3] Vidi članak Dr L. kn Vojnovića. Nar. Nov. 1895. br. 181

Digitized by Google

dell' Austria.... Schiavonia, Bossina, Croazia, Dalmazia.... In Napoli, 1692—1696"), gdje se u velike slavi hrvatsko junaštvo, te gdje ujedno nalazimo vrlo zanimivu vijest o tadanjem pojmu narodnosti hrvatske, u stranom svijetu.

Na str. 130—139. prvog sveska, imade opis: „Campagna prima dell' anno 1683. fatta da Croati", i evo u vjernom prijevodu uvod pisca: „Bojao bih se sagriješiti proti samomu sebi, kao pouzdanom povjestničaru, da ne bi vjernosti i junaštvu plemenitog hrvatskog naroda (della generosa nazione croata), posvetio posebni izvještaj. Za bolje poznavanje povjesti, istaknut mi je, da se pod imenom Hrvati, razumijevaju svi oni narodi, koji graniče Turskoj, te imadu svi jedan zajednički jezik, slovinski. Po tom danas ubrajamo u Hrvate, stanovnike (uže) Hrvatske i Slavonije, nadalje one Štajerske i Kranjske, kao i Morlake i Dalmatince".

Kako pod imenom Morlaci prolaze u stranom svijetu, stanovnici dalmatinskih gorskih krajeva, a pod imenom Dalmatinci, jamačno se ističu dalmatinski primorci, to nam se i ovdje dokaz pruža, da se je Dalmacija i tada smatrala isključivo hrvatskom zemljom.

Uz to je pažnje vrijedna i ona stavka, gdje opet na vidjelo dolazi sinonim, da Hrvati slovinski govore, dakle da imadu ova dva izraza samo jedan pojam, što je u ostalom već i drugim dokazima dostatno potvrdjeno. Priključenje pako i drugih napomenutih zemalja Hrvatskoj, uči nas, da misao sjedinjene Hrvatske nije tako mlada, kako to razni naši protivnici razglašuju.

Poslije uvoda slijedi zanosni opis hrvatskih vojevanja proti Turcima, koji se savršuje ovim riječima: „Nitko se ne usudi suprotiviti se sili Hrvata, te tako pade jedna

Digitized by Google

Franc.o Gondola Colōnello Generale di Battagl.a e Tenente Maresciallo, natto in Ragusa.

T. III. 125.

Digitized by Google

Digitized by Google

tvrdjava za drugom .... a i kaniška tvrdja, poznata pod imenom „željezna vrata“, ne će na dugo odoljeti, mjedenim prsima junačkih Hrvata“.

Predaleko bi me vodilo, kad bi htio iznijeti sve ono, što je uz to o Hrvatima u četiri omašna sveska napisano. Veliko ono doba, okrunjeno uspjehom, konačnog oslobodjenja Slavenije ispod turskog jarma, našlo je vrstnog pisca u dičnom našem povjestničaru Tadi Smičiklasu. Ja sam ovim redcima samo htio, da uspomenom na jednog člana obitelji Gundulića, spojim prilog slavi i veličini, hrvatskog imena.

Prosvjeta 1895.

Digitized by Google

O književnom radu Hermana Dalmatina.

Jedan od najstarijih pisaca hrvatske narodnosti bijaše Herman Dalmatin, koji je živio u XII. vijeku i daleko slovio velikim svojim znanjem na polju astronomije i neobičnim poznavanjem arapskog jezika.

Nisu nam dosele poznate potanke prilike njegova života, pa mi je opetovati, što o njem veli francuski pisac Jourdain, da je proputovao s drugom svojim, Englezom Robertom de Retine (kasnijim arhidjakonom pampelunske crkve), Evropu i Aziju, pa se s njime nastanio u španjolskoj Ebori, da živi naucima.

Tomu mogu dodati, da je naš Herman u starom izdanju svojih arapskih prijevoda ovako naznačen: „Hermanus Dalmata, scholasticus subtilis et ingeniosus, apud Legionensem Hispaniae civitatem", a ustanoviti se dade, da je i privremeno boravio u Toledu i u francuskoj Toulousi, a jamačno pripadao jednom crkvenom redu, što ipak nije točno poznato.

Godine 1143. proputovao je glasoviti benediktinac Petar Kluniacense Španjolsku, da tamo pregleda samostane svoga reda. U Ebori se namjeri na Hermana i druga njegova Roberta, te prvog naziva „acutissimi et literati ingenij scholastico". Saznavši, da su oba vješti arapskom

Digitized by Google

jeziku, dade o svojem trošku od njih na latinski jezik prevesti muhamedanski koran.

Tako Petar Kluniacense sâm pripovijeda u posvetnom pismu prijevoda, koji imadem u svojoj knjižnici u tiskanom bazelskom izdanju od g. 1550. Iz njega se uvjerih, da je to zajedničko djelo spomenutih drugova, dočim se je dosele taj prijevod pripisivao jedino Robertu de Retine, a tek neke manje radnje o proroku Muhamedu i o muhamedanskoj vjeri (štampane zajedno s koranom), Hermanu Dalmatinu.

Po jednoj bilješci mogao sam takodjer ustanoviti zanimivu i dosele nepriopćenu činjenicu, da je Ivan Stojković Dubrovčanin, slavni glavni prokurator dominikanskog reda i sjajni govornik na bazelskom crkvenom zboru, pronašao godine 1437. rukopis ovoga djela svog zemljaka u Carigradu, gdje se je tada desio kao poslanik zbora, dao ga tamo vlastitim troškom prepisati po Poljaku Klimentu de Vislicia, te po ovom prijepisu sto godina kasnije (g. 1543.) izadje prvo, a iza toga razna ostala izdanja i prijevodi.

Koran preveden je kasnije često puta i bolje i vjernije, no ipak djelo je ovo od vanredne važnosti za književnu povjest srednjeg vijeka, a častan je spomenik umnog rada u ono gluho doba sveopćeg mrtvila.

Od veće važnosti za znanost prikazuju se prijevodi i tumačenja starih arapskih astronomskih djela, što ih je sastavio Herman Dalmatin. Rukopisi njihovi velike dragocjenosti čuvaju se u prvim knjižnicama Evrope.

Renan i za njim mnogi su drugi dokazivali, da stara arapska medicinska, filozofska i astronomska djela ne bijahu muhamedanskog izvora, već da se imadu smatrat

Digitized by Google

plodom učenih kršćanskih radnja, sačuvanih u sirskim školama i samostanima, a Arapima da pripada zasluga, što te radnje oteše zaboravi, što grčke izvornike prevedoše na vlastiti jezik, pa da njegujući nauke ove uskrisiše znanosti na novi život.

Medju one, kojima bijaše zadaća, priopćivati latinskim narodima prijevode ovih arapskih djela i time unapredjivati sveopći umni napredak, pripada i Herman Dalmatin. U odabranoj četi umnih radnika, koje sakupi oko sebe u tu svrhu toledski nadbiskup Raimund u XII. vijeku, on se sa svojim drugom Robertom de Retine posvećuje proučavanju i prevodjenju astronomskih djela s vanrednim uspjehom.

Francuski učenjak Abbé Clerval posvetio je ovom djelovanju našeg zemljaka dubokoumna istraživanja, koja je priopćio pod natpisom: „Hermann le Dalmate. et les premières traductions latines des traités arabes d'astronomie au moyen age“ u izvještajima medjunarodnog katoličkog znanstvenog sastanka, što je obdržavan g. 1891. u Parizu.

Radnje Hermana Dalmatina ujedno su najstarija poznata astronomska djela, napisana na temelju arapskih izvornika, i to: „De Mensura“ i „De Utilitatibus astrolabii“, Abbé Clerval dokazujući ujedno, da je i najstariji prijevod Ptolomejeva „planisfera“ i njegovih „kanona“ (ovo potonje ogromne ploče, priredjene za proračunanje gibanja planeta, s uvodom) takodjer djelo našeg zemljaka, obara krivi i često istaknuti nazor onih novijih pisaca, koji načiniše nepravom nekog Nijemca Hermana Kontrakta u XI. vijeku piscem ovih prijevoda.

Digitized by Google

Mi se Hrvati s pravom dičimo čuvenim astronomom Marinom Getaldićem, Dubrovčaninom, koji je u početku XVII vijeka mnoga astronomska djela napisao i izdao, a u prošlom vijeku opet jedan naš Dubrovčanin, slavni Rugjer Josip Bošković, neumrlo se ističe na polju astronomije, te zaslužuje priznanje cijelog naobraženog svijeta Ovi redci neka nešto pobliže, nego je to dosele kod nas učinjeno, upozore na zanimivu prikazu Hermana Dalmatina, pradavnog pisca o astronomiji i vrijednog predšastnika ovih naših velikana, jer ga ide slava, da je prvi Ptolomejeve nauke novovjekom svijetu priopćio.

Vienae 1896.

Digitized by Google

„George d' Esclavonie".

U popisu glasovite knjižnice kneza de la Valliére, koja je javno prodana koncem prošloga vijeka u Parizu,[1] zabilježeno je djelo: „*George d' Esclavonie Le chateau de virginité. Paris 1505.*" U nadi, da ću štogod više saznati o tom dosele sasma nepoznatom franceskom piscu hrvatske narodnosti i o njegovu djelu, dao sam se na istraživanje,

Na moj upit dobrohotno me ubavijesti ravnateljstvo „Narodne Knjižnice" u Parizu, da medju dragocjenim knjigama, tiskanima na kvijeru, ima dva primjerka istoga djela, kojega točni natpis ovako glasi: „*George d' Esclavonie. Le chateau de virginité. Composè pour la salut et l' édification de dame Isabelle de Ville Blanche. Paris, Anthoine Verard, le XXII. Novembre, 1505.*[2]

Uza to sam si dobavio opis knjige i prijepis posvete, gdje nadjoh podataka o osobi pisca i o sadržaju djela.

Posveta je upravljena „A ma filiole en jesu christ tres amee Dame ysabel de ville blanche religieuse du convent de dames de beaumont empres tours *George de*

[1] De Bure Catal des livres de la Bibl. du Duc de la Valliére. Paris 1783.

[2] Vidi takodjer: Jnventaire des livres impr sur velin de la Biblioth Nationale. Paris 1877.

Digitized by Google

esclavonie maistre en ars et docteur en theologie chanoine et penencier de l' eglise de tours."

To nam dokazuje, da je na početku šesnaestoga vijeka jedan naš zemljak bio kanonik čuvene franceske nadbiskupije u Toursu; ujedno nam naslov meštra znanosti i doktora bogoslovlja svjedoći, da je to morala biti znamenita i vrlo učena osoba.

Djelo je napisano, kako kaže dalje, u slavu djevičanskoga stanja, a posvetio ga je duvni gospojinskoga samostana u Beaumontu Izabeli de Ville Blanche, kad je ova pred nadbiskupom tourskim položila zavjet djevičanstva.

Prošnja nekoje velečasne gospode, koja bijahu prisutna kod svečanoga čina, ponukala ga je, da protumači mladoj duvni svete tajne njezina zavjeta. („Je tay compose ce present livre nomme chasteau de virginite. Affin que tu entendes les misteres tu puisses ton estat qui passe les aultres mieulx maintenir et la gloire de ta virginite en bonne perseverance plus devotement et plus seurement garder. Et pour ce que la matiere de la virginite est excellente y plaisant et gracieuse".)

Djevojka, kojoj posvećuje svoje djelo, bila je za stalno vrlo visoka roda, kad je zavrijedila, da joj pokloni raskošno opravljenu knjigu tako odličan crkveni dostojanstvenik, a naš zemljak k tomu još ističe, da je to s toga učinio, što kao njezin kum ima i dužnost pred Bogom brinuti se za spas duše njezine („. . . pour demonstrer le devoir du parrain de quel je me tiens envers toy oblige".)

Djelo samo ima 132 strane u 4-ni, te je štampano

Digitized by Google

gotičkim slovima. Naslovni je list lijepo urešen, te čitava knjiga ide u red najljepših tiskarskih tvorina čuvenoga Antuna Verarda

O osobi pisca, o njegovu imenu i porijetlu ne imamo dosele (koliko je meni poznato) upravo nikakovih vijesti u našim književnim i životopisnim vrelima. Ja sam se mnogo trudio u tom pogledu, nu bez svakoga uspjeha, pa iznosim ove retke u nadi, da će možda s vremenom za rukom poći saznati što točnije o zanimivoj ličnosti davnoga franceskoga pisca Gjure Slovinjanina.

Vienac 1897.

Digitized by Google

Hrvatski poslanik na augsburškom saboru g. 1530.

U proljeće godine 1530. putuje car Karlo V. iz Italije na njemački državni sabor u Augsburg, koji je započeo svoja vijećanja dne 8. travnja. Svjetska povjest zabilježila je glavne dogadjaje na tom saboru, gdje je izbila velika opreka medju katolicima i pristašama Martina Luthera, koja je doskora imala buknuti živim plamenom, pa u svojim posljedicama dodirnuti i hrvatske zemlje. Manje je poznata zgoda na tom saboru, da je hrvatski poslanik, Vuk Frankopan, član slavne porodice knezova tržačkih, pred moćnim carem, u sjajnom govoru orisao goleme bijede i nevolje, kojima bijaše izvržena kraljevina Hrvatska od vječitih navala turskih, pa je molio od njega i njemačkih knezova pomoć za izmučenu svoju domovinu.

Stanje u Hrvatskoj bijaše tada upravo očajno. Pristaše kralja Ferdinanda i privrženici Ivana Zapolje vode krvavi domaći rat, a Turci provaljuju u Slavoniju, pa se spremaju na novu veliku vojnu. U ovakovim prilikama kralj Ferdinand za čas pomišlja, ne bi li bilo pomoći od Karla V., i svjetuje Hrvate, neka pošlju svoga poslanika pred cara u Augsburg. Dne 24. kolovoza 1530. držao je knez Frankopan svoj govor, koji je istodobno izišao ispod tiska u latinskom izvorniku i u njemačkom prijevodu. Časna ta

Digitized by Google

naša književno-povjesna starina, koje se jedan primjerak u mene nalazi, nosi ovaj natpis: „Oratio ad Serenissimum Carolum V. Sacri Romani Imperij Caesarem inclytum: Ac ad illustr. et potentiss. Principes, facta ex parte Regnicolarum Croaciae: per Vuolffgangum de Frangepanibus Comitem et Oratorem ipsius Croaciae, Augustae XXIII. Augusti, Anno 1530. ha›ita. — Responsio Illust. Principis Joach. Marchionis Brandenburgensis. — Augustae Vindel. in offic. Al. Vueyssenburgensis, 1530.“ 4 lista u 4-ni.

„Velikaši i plemići kraljevine Hrvatske nudjahu vjerne svoje sile Vašem carskom Veličanstvu i ponizno se preporučuju“, veli hrvatski velikaš, pa živahnom rječitošću, pun zanosa, pripovijeda o osamdesetgodišnjem ratovanju Hrvata proti turskoj premoći, kojoj će napokon morati podleći, ne dodje li u zadnji čas tako potrebna pomoć.

„Pomisli, posvećeni care, nastavlja Frankopan, kakove i kolike jade imade pretrpjeti bijedna Hrvatska u junačkoj i očajnoj svojoj borbi proti dušmaninu svega kršćanstva. Lišeni, od svojih predaka baštinjenog tla, okrutno ubijani ili vodjeni u vječno robstvo, žene naše zvjerskim načinom obešćašćene, mnogi od nas već si je u očaju svojem zaželio konac tako mukotrpnog žića “

I pokazujući nezacijeljene svoje rane, u svetom žaru dozivlje velikom katoličkom vladaru: „Nema, svijetli care, nijednog naroda na svijetu, koji bi u tako golemoj nesreći, tako nepokolebivo ustrajao u kršćanskoj vjeri, kako to čini narod hrvatski.“

Na divne ove riječi odgovara u ime cara Joakim knez brandenburški. U velike hvali hrvatsko junačtvo, bodri na ustrajnost u borbi, pa obećava skoru pomoć iz njemačkih zemalja.

Digitized by Google

Al prodje punih dvanaest godina, prije nego se maknu njemačka vojska. Tek godine 1542. isti Joakim brandenburški dodje na čelu brojne vojske do Pešte i Budima, nu već poslije prvih okršaja, na očigled junačke pomoći Nikole Zrinskog, u najozbiljnijem času, on se s vojskom opet vraća u Njemačku, ostavljajući Hrvatsku i Ugarsku krutoj sudbini osmanlijske osvete.

Kratkom ovom crticom želim pobliže upozoriti na krasan prilog hrvatskoj povjesti, koji držim vrlo važnim takodjer pogledom na svjedočanstvo, što nam podaje o posebnom položaju kraljevine Hrvatske u ono doba. Poslanik hrvatski samostalno stupa pred cara Karla V., a tek kasnije, dne 30. rujna 1530, u ime Ugarske govori na istom saboru Ladislav de Macedonia, biskup varadinski, kojemu se tada pridružiše i dva izaslanika iz Slavonije.

Naš neprežaljeni historik Radoslav Lopašić u svom lijepom djelu „Bihać i bihaćka krajina“ bilježi na strani 287—288. njemački prevod govora Vuka Frankopana s jezgrom sadržaja po magjarskom bibliografu Kertbenyu, pa nas izvješćuje potanje o raznim prilikama burnog života ovoga znamenitog Hrvata, koji bijaše slavan kao junak i diplomat, a pogibe g. 1546. u šmalkaldskom ratu.

Vienac 1895.

Digitized by Google

Dantov „Raj“ sa slikama Julija Klovia.

Prije dvije godine bješe objavljen u „Viencu“ lijepi životopis glasovitoga hrvatskoga sitnoslikara Julija Klovija (Glovića), što ga je napisao na engleskom jeziku John W. Bradley, („The life and works of Giorgio Giulio Clovio, miniaturist“, London, 1891), a nedavno opet izidje presjajni upravo spomenik njegova umjetničkog rada, i to u Italiji, koju je naš Klovio svojim bogodanim kistom najvećma proslavio.

Učeni podknjižničar vatikanske knjižnice, Gius. *Cozzi-Luzzi*, izdao je prošle godine najprije opis znamenitog rukopisa Dantova „Raja“, urešen slikama Julija Klovia („Il paradiso dantesco, nei quadri miniati e nei bozzetti di Giulio Clovio“. Roma, 1893.), što se čuva u vatikanskoj knjižnici, a bijaše nekad vlasničtvo vojvoda urbinskih; a sada iznenadjuje umjetnički svijet dragocjenim izdanjem čitavoga rukopisa u fototipiji, u tolikoj ljepoti, da se što ljepše teško i pomisliti može.

O tom rukopisu govori naš Ivan Kukuljević u svom životopisu Julija Klovia, što ga je godine 1878. „Matica hrvatska“ izdala u vrlo lijepoj knjizi. No on ga nije imao prilike vidjeti za svoga boravka u Rimu, pa ga za to opisuje po kazivanju drugih pisaca.

Digitized by Google

Rukopis „Danteove božanstvene komedije“, kažu, urešen je slikarijama triju umjentika. Konac očistilišta i čitavo pjevanje raja uresio je Klovio, kojega je ime jedino zabilježeno u rukopisu.

Nu g. Cozza-Luzzi pokazuje, da nikako ne stoji da je ime Klovijevo zabilježeno u rukopisu, a dosele da ne bijaše sasma vjerodostojnog dokaza, da su to doista radnje našega umjetnika.

Tek veoma zanimljivi prvotni nacrti ovih slikarija sa vlastoručnim bilješkama Klovija, koje je ovaj gospodin otkrio u istoj vatikanskoj knjižnici, konačni i najbolji su dokaz u prilog našem zemljaku.

Nacrte je ove predao Klovio vojvodi urbinskom na odobrenje prije izradbe samih slika. Oni su vrlo dragocjeni prilozi povjesti umjetnosti kao i poznavanju samog umjetnika, koji nam se ovdje ukazuje u najtanjim crtama svojega rada.

Prvoj slici nije se pronašao izvorni nacrt. Ista je upravo prekrasno izradjena. Prikazuje nam pjesnika „Božanstvene komedije“ sa Beatricom u nebu, gdje gledaju neslućene rajske divote:

„A gloria di colui che tutto muove
Per l'universo penetra, e risplende
In una parte più: et meno altrove.
Nel ciel che piu della sua luce rende
Fu io, et vidi cose che ridire
Ne sa ne puo chi di la su discende;
Perche appressandosi al suo disire,
Nostro intellecto si profonda tanto,
Che dietro la memoria non puo ire“.

U divnom se okviru nalaze ovi stihovi. Pod njima su namješteni angjeli u prelijepom rasporedu, a čitavu sliku nazivlje izdavatelj pravim umjetničkim čudom.

A i sve ostale slike ne zaostaju za ovom prvom,

Digitized by Google

pa se doista ne može kazati, kojoj pripada prednost. Čitavi ovaj red malenih slika, veli izdavač, pokazuje svakomu umjetniku i svakomu štovatelju genija pravi raj lijepih umjetnosti, dolikujući uzviženoj pjesni Alighiera i ruci Klovia.

Izdanje ima u svem oko sedamdeset vrlo uspjelih reprodukcija, a izišlo je samo u sto primjeraka po dvije sta franaka. Djelo u velike služi na čast izdavaču, a napose mi Hrvati moramo mu zahvalni biti, što je spomen našega zemljaka tako lijepo prodičio.

Na koncu mi je istaknuti, da je g. Cozza-Luzzi zapao u krupnu pogrješku, kad drži Klovija rodjenim Grkom i to na osnovu činjenice, da se je isti po ukusu onih vremena kadkad podpisivao „Macedo“. Ivan Kukuljević u spomenutom životopisu dokazuje, da se je Klovio rodio u Grižanama u hrvatskom Primorju, od porodice Glović (kasnije Glovičić). Malo ne uvijek potpisivao se Croata, Croatus, Crovata, de Croatia i katkad i Illyricus.

Pod Klovijevom slikom, koju je on sam izradio, potpisao se „Croatus“, a na crnom mramornom spomeniku s poprsjem od bijela mramora u crkvi sv. Petra od Vinkula u Rimu čitamo, da je „Pictor nulli secundus“ bio „Domino Julio Clovis de Croatia“.

Nije g. izdavač trebao tražiti klicu vanrednog slikarskog dara našega Klovija u tome, što drži, da se je rodio „in elleniche contrade“, jer baš ponosna Italija imade razloga diviti se vještini i darovitosti hrvatskih sinova, od kojih mnogi stekoše u njezinu krilu časna mjesta u svim granama znanja i umijeća.

Vienac 1894.

Digitized by Google

Nepoznato djelo Tome Baseljića, Dubrovčanina.

U književnoj našoj povjesti ne nalazimo napomenuto nijedno djelo fratra Tome Baseljića, Dubrovčanina, jer se je dosele općenito držalo, da se je njegov književni rad posvema izgubio, pa mi je milo, što mogu izvijestiti o jednoj njegovoj tiskanoj radnji, koja je izišla za života slavnog ovog našeg zemljaka, na početku XVI. vijeka.

Natpis knjizi, koju imadem u svojoj zbirci, jest ovaj: „Historia illust. Romanorum a Jano usq. ad captam a Gotthis urbem. Jampridem edita per *Fr. Thomam*, qui veteribus tantum est aetate inferior. — Romae, exp. Steph. Guillireti Lothoringi, anno salutis 1510".

Na 58 strana velike osmine opisuju se tuj žića rimskih vladara, a djelce, koje ide u najveće bibliografske rijetkosti, ukrašeno je množinom prekrasnih drvoreza, pa imade posvetu papi Juliju II., poznatomu prijatelju znanosti i umjetnosti.

Uvjerenje, da je pisac fratar Toma, upravo naš Baseljić, stekao sam, vidjevši nedavno jedan drugi primjerak istog djela, gdje se na naslovnom listu kraj imena nalazi stara rukopisna bilješka „*archiep. Ragus.*", a potraga po raznim izvorima dubrovačke povjesti naučila me, da je

Digitized by Google

Toma Baseljić doista bio visoki crkveni dostojanstvenik dubrovački (ako i ne nadbiskup, kako je pogrešno zabilježeno) i uz to u predmetu, kojim se knjiga bavi, priznat učenjak, jer se znade da je slovio kao dobar poznavalac stare povjesti i da je imao lijepu zbirku rijetkih starih novaca.

O njegovu životu znade se nadalje, da se je rodio u Dubrovniku i da je oko godine 1460. slušao nauke u Padovi kod glasovitog dominikana Franje Neritona, pa tada i sam stupio u red sv. Dominika. Godine 1465. poučavao je u Padovi i tuj zadobio naslov doktora bogoslovlja. Kasnije bješe poslan za učitelja na sveučilište budimsko gdje je uživao osobitu naklonost kralja Matije Korvina, koji se je često i rado služio njegovim savjetom i upotrebio ga opetovano u važnim zgodama.

Dobro je poznato, da se je tada sabirao na budimskom dvoru velik broj znamenitih i umnih Hrvata, od kojih uz Baseljića bijahu još Dubrovčani Serafin Bunić (drug Tomin u naucima), Filip i Junije Gradić, Petar Zamanja i fratar Srećko.

Godine 1489. desio se Baseljić u Mletcima i svojim uplivom poradio, da je odcijepljen samostan njegova reda u području dubrovačke republike od onih ostale Dalmacije i Ugarske i time se ustroji posebna dubrovačka kongregacija, kojoj bijaše on drugim predstojnikom sve do svoje smrti oko 1511. godine.

Vienac 1894.

Digitized by Google

O piscu Šimunu Grisogonu Zadraninu.

Starije književne radnje o trgovačkim znanostima vrlo su u nas rijetke i premda bijaše trgovina u hrvatskim primorskim gradovima, a napose u Dubrovniku u velikoj časti i djelomice izvor blagostanju i napretku, to ipak imademo čitavoga XV. i XVI. vijeka samo jedno djelo domaćega pisca o trgovini i to: „Della mercatura e del mercante perfetto", djelo umnoga Dubrovčanina Benka Kotruljića, napisano g. 1458. a izdano tiskom tek poslije piščeve smrti, g. 1573.

Na drugo jedno djelo iz početka XVII. vijeka, koje sadržava upute u trgovačko knjigovodstvo, želim ovim upozoriti, smatrajući ga isto tako zanimivim prilogom starijoj našoj bibliografiji.

To je talijansko djelo Šimuna Grisogona Zadranina, tiskano g. 1609. u Mlecima s natpisom: „*Il mercante arricchito del perfetto quaderniere: overo, specchio lucidissimo, nel quale si scopre ogni questione, che desiderar si possa per imparare perfettamente a tenere libro doppio. Tratto al stil moderno di Venetia da Simon Grisogono nobile zaratino*".

Radnja ova o dvostrukom knjigovodstvu, koje se primjerak u mene nalazi, bijaše dosele sasma nepoznata. Sastoji se iz vrlo zgodno sastavljenih primjeraka za vodjenje svake pojedine knjige. Valjalo bi ju usporediti sa ostalim

Digitized by Google

tadanjim radnjama istoga smjera, da se vidi, da li i u koliko je naš zemljak unapredio struku, koju je obradio.

U primjerima nam se takodjer pruža dosta jasna slika tadanje, po cijelom svijetu raširene mletačke trgovine i razabire se, kojim se je pravcem u ono doba poglavito razvijala.

Ime pisca, člana poznate stare zadarske porodice, bijaše dosele takodjer sasma nepoznato. Sudeći po pohvalnoj pjesmi, koju njemu u slavu ispjeva neki Drachio Quintio, te koja je otisnuta na početku knjige, bio je to dosta znamenit čovjek i marljiv mnogostran pisac.

To dokazuje takodjer izvještaj pisca, koji se nalazi u posveti spomenutoga djela, o ostalom književnom radu, gdje ističe, da je na svijet izdao g. 1607. i 1608. „astronomičke razgovore“ („discorsi astronomici“), a potonje godine i hvalospjev patrijarku Vendraminu, kad se je ovaj vratio iz Rima u Mletke.

Spominje takodjer neka djela o vojničkim znanostima, koja je tada (1608.) već imao pripravljena za tisak, ali ne znamo, da li su doista na svijet izdana, kako nam u opće nisu poznate daljne zgode iz piščeva života i književnoga rada.

Vienac 1897.

Digitized by Google

O jednom djelu Jakova Bunića, Dubrovčanina.

U popisu knjižnice slavnog Spljećanina Marka Marulića, (Starine knj. XXV.), nalazi se i djelo Dubrovčanina Jakova Bunića, bez svake daljne naznake, ovako zabilježeno: „Libellus Jacobi Boni Epidaurii de raptu Cerberi."

Buduć da ovo prerijetko izdanje, ostade dosele sasma nepoznato našim književnicima, to isto ovdje u kratko opisujem, po primjerku, što ga čuvam u svojoj knjižnici.

Knjiga je štampana oblim slovima u maloj 4-ni, te imade 20 nenaznačenih listova. Posvetna pjesma pisca, upravljena: „Reverendissimo in Christo patri. D. Oliverio Carraphe, Cardinali Neapolitano episcopo Sabinen. protectori Ragusino, Jacobus Bonus.". ovako glasi:

Divas: que paphiam deam colentem
Silvas idalii: & nemus Cytheri
Formosam faciunt: Apollinemq.
Musas Pallada Liberamq. patrem:
Istis preposui tribus libellis.
Quos: o gloria patrie domusq,
Carraphe nitor & decus perenne:
Fidem qui rubeo tegis galero:
Mundi & pondera cardinemq. vertis
Diis equus superis: tibi dicamus:
Et dono Hereuleum damus laborem:

Digitized by Google

Munus quod decet infimum Poetam:
Non quod maximus exigit patronus
Urbis: que illyrici caput tenetur.

Po tiskarskom običaju u XV. vijeku, knjiga neima naslovnog lista. Iza posvete slijedi odmah prvo poglavje sa natpisom: „Jacobi Boni Epidaurii Dalmate de raptu Cerberi Liber Primus.“ (Aglea). Dalje imade na sedmom listu „Liber Secundus. (Thalia).“, a na trinajstom „Liber Tertius. (Euphrosina).“ Nije naznačeno gdje i kada je tiskana, nu bibliograf Ljud. Hain u svom „Repertorium bibliographicum“ (Stuttgart 1826), drži da je to tiskotvor rimskog tiskara Stjepana Planka, izveden oko god. 1480.

Djelo se završuje slijedećom pjesmom čuvenog talijanskog učenjaka Filipa Beroalda:

Viribus Alcides superas educit ad auras
Inferna stygium de regione canem.
Versibus Herculee par est Jacobus erumne:
Ille canenda gerit fortiter iste canit.
Aetherios illi cultus benefacta dedere:
Isti grande decus hec benedicta dabunt.

O Buniću saznajemo iz raznih vrela, da je umro god. 1534, dočim nije poznato kada se je rodio. Bijaše poslanik dubrovačke republike kod pape Lava X, visokocijenjen od istog i od mnogih inih dostojanstvenika. Sveukupna njegova djela izašla su god. 1526 u Rimu, dozvolom pape Klimenta VII, koj takodjer dade njegovu pjesmu „De vita et gestis Christi“, po fratru Bernardinu Cortonu iz Videma na kaldejski i jermenski jezik prevesti.

Digitized by Google

Nepoznato djelo Mate Andraševića, Trogiranina.

Među rijetkim djelima u mojoj knjižnici, nalazi se i slijedeći, dosele kod nas sasma nepoznati pjesmotvor Mate Andraševića: „Epithalamium Matthaei Andronici tragurini in nuptias Vladislai inuictissimi ac felicissimi Pannoniarum ac Boemiae Regis & Annae Candaliae Reginae Serenissimae. (Na koncu:) Impressum Venetiis p. Bern. Venet. de Vitalibus Anno Dni. M. D. II. Die. XXX. Mensis Julii."

To je latinska pjesma u slavu vijenčanja ugarsko-hrvatskog i češkog kralja Vladislava sa Anom kneginjom Foix, rodjakinjom franceskog kralja Ljudevita XII. koju bijaše izprosio na dvoru franceskom, poslanik kraljev Srečko Petančić, Šibeničanin, kancelar senjski i pisac poznatog, često puta tiskanog djela: „De itineribus aggrediendi Turcam".

Isti Petančić pratio je i kraljevu vjerenicu god. 1502, preko Mletaka i Hrvatske na dvor kralja Vladislava, te je istoj valjda kod ove zgode, predao sâm Andrašević, svoje pjesničko djelo.

Knjižica imade 8 strana u 4-ni, te je posvećena: „domino Nicolao de chüak electo chienadiensi." Kao primjer slijedi evo nekoliko redaka iz same pjesme:

Digitized by Google

. . . . . .

Aspiceres illic populos utraq. jacentes
Danubii ripa rapidis quos circuit undis
Sauus & aduerso quos ambit flumine drauus.
Illic delmaticae gentes agilesq. liburni
Atq. polemonii proceres proceresq. Bohemi.
Deniq. parrhasio quicquid sub cardine gentis
Regna tenent aderat regi auxiliaribus armis :
Quoscunq. in populos uictricia signa mouere
Et quocunq. parat deferre ex hoste triumphum..

O Mati Andraševiću malo šta nam je dosele poznato. Bio je na početku XVI vijeka učiteljem gradjanskog prava na sveučilištu padovanskom i ovijenčanim pjesnikom. Njegove elegije, koje ostadoše u rukopisu, danas su većom stranom izgubljene te su spomenute u djelu Ivana Lucića: „Mèmorie di Trau“, a u novije doba zabilježio je Fortis, da su se nalazile pod konac prošlog vijeka, kod biskupa trogirskog Miočevića.

Obzor 1893.

Digitized by Google

O velikoj dubrovačkoj trešnji.

U XXXVI. knjizi „Starina“ priobćuje dr. M. Rešetar talijanski izvještaj: „O velikoj dubrovačkoj trešnji od godine 1667“, suvremeno štampan u Jakinu.

U mene se nalazi preriedak dalnji jedan izvještaj o istom dogodjaju, štampan osam dana iza spomenutoga takodjer u Jakinu, pod naslovom: „Racconto della navigatione di Monsig. Arcivescovo colle Monache di Ragusa, del loro ricevimento in Ancona li 2. Maggio 1667. e di altri successi del gia narrato Terremoto. In Ancona, nella Stamparia Camerale, 1667“.

Tuj nam se potanje opisuju poznati strašni prizori u nesretnom gradu, koji je imao pretrpiti užasnu trešnju, silni požar i provalu razbojnika, te gdje u ono kobno doba pogine uz sve ostalo, neizmjerno duševno blago hrvatskog naroda.

Neimajući ni u Dubrovniku niti u okolici dovoljnoga zaklona, odluči se nadbiskup Torres na putovanje u Jakin, kamo su ga pratile 62 duvne, a samo četiri u starosti od 80 do 100 godina ostadoše u Dubrovniku u njegi rodbine.

Vrlo nerado se odieliše Dubrovčani od svoje krvi, nu nepreostade im drugo, te vijeće teška srca udijeli putnicima u ime putnog troška potporu od sto talira. Istim brodom ostaviše grad razni gradjani i obitelji, medju

Digitized by Google

kojima se spominju dvije plemkinje Gundulić, te sedamgodišnji dječarac, kojega izvukoše ispod ruševina poslije 6 dana, za čudo jošte živa.

Poslije vrlo pogibeljnog, burnog putovanja od 27 dana, kojemu pade žrtvom sedam duvna i jedna od pomenutih plemkinja, prispje brod u jakinsku luku, gdje putnike svečano dočekaše biskup, mnogo odličnika i pučanstvo svega grada.

Iza odmora velika povorka krene u crkvu, gdje bješe odslužen svečani „Te Deum laudamus“, a napokon budu putnici namješteni i gostoljubivo svim potrebnim obskrbljeni.

Knjižica štampana je, kako već napomenuh i kako se naročito spominje, osam dana iza prvog izvještaja, te broji 8 strana u četvrtini.

Obzor 1893.

Digitized by Google

Sadržaj.

Strana.

I. O Dobriši Dobriću, Dubrovčaninu 9
II. O Ivanu Polikarpu Severitanu, Šibeničaninu 25
III. Djela starih hrvatskih pisaca u engleskom prijevodu . . 32
IV. O oporuci Marka Marulića i o najstarijim izdanjima njegovih djela 40
V. O Agatiju Gvidaceriju, Kotoraninu 44
VI. K slici Franje Gundulića 48
VII. O književnom radu Hermana Dalmatina 54
VIII. „George d' Esclavonie" 58
IX. Hrvatski poslanik na augsburškom saboru god. 1530. . . 61
X. Dantov „Raj" sa slikama Julija Klovia 64
XI. Nepoznato djelo Tome Baseljića, Dubrovčanina 67
XII. O piscu Šimunu Grisogonu, Zadraninu 69
XIII. O jednom djelu Jakova Bunića, Dubrovčanina 71
XIV. Nepoznato djelo Mate Andraševića, Trogiranina . . . 73
XV. O velikoj dubrovačkoj trešnji 75

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

PB-3558-11414-SB
S-T

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

PG 1603
.B82

Breyer
Nesto gradje staroj hrvatskoj knjizevnokul-turnoj povjesti

PG 1603 Breyer
.B82 Nesto gradje staroj hrvatskoj knjizevnokul-turnoj povjesti

THE UNIVERSITY OF CHICAGO LIBRARY

Digitized by Google

1141-A

PG1603.B82 c.1
Nesto gradje staroj hrvatskoj knjize
085 212 200
UNIVERSITY OF CHICAGO

Digitized by Google